

JURIDISKA FAKULTETEN

vid Lunds universitet

Aida Hadzialic

Erkännande av
förvaltningsbeslut i form av
utbildnings- och yrkesexamina
från annat EU-land i Sverige

Examensarbete
30 högskolepoäng

Bengt Lundell
Offentlig rätt och EU-rätt
Vårterminen 2010

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Presentation av ämnet	4
1.2 Syfte och frågeställning	5
1.3 Avgränsningar	5
1.4 Metod och material	6
1.5 Disposition	7
2 BAKGRUND: EU:S FRAMVÄXT OCH SVERIGES ANSLUTNING	8
3 GRUNDLÄGGANDE BEGREPP	12
3.1 Förvaltningsbeslut	12
3.2 Erkännande av utländska förvaltningsbeslut	13
3.3 Examensbevis som förvaltningsbeslut	15
4 SVENSK OFFENTLIG RÄTT	16
4.1 Självbestämmande: Sverige anger när erkännande av förvaltningsbeslut kan ske	16
5 EU-RÄTT	20
5.1 EU-rättens uppbyggnad: EU:s tre pelare och sui generis	20
5.2 Primärrätt och sekundärrätt	21
5.3 Direkt tillämplighet och direkt effekt	22
5.3.1 Vertikal och horisontell direkt effekt samt indirekt effekt	24
6 ERKÄNNANDEPLIKTER	26
6.1 Innebörd	26
6.2 Erkännandeplikter inom primärrätten	26
6.2.1 Lojalitetsprincipen	26

6.2.2 Likabehandlingsprincipen	28
6.2.3 Den fria rörligheten för personer och tjänster	30
6.3 Erkännandeplikter inom sekundärrätten	32
6.3.1 Principen om ömsesidigt förtroende	32
6.3.2 Principen om ömsesidigt erkännande	33
6.4 Erkännandeplikter inom sekundärrätten specifikt för yrkeskvalifikationer	34
6.4.1 Direktivet om ömsesidigt erkännande av yrkeskvalifikationer	34
6.4.2 Direktiv om etableringsfrihet för advokater	36
6.5 Övriga mekanismer inom EU som främjar erkännande av utbildnings- och yrkesexamina	37
6.5.1 Bolognaprocessen	37
6.5.2 Det europeiska systemet för meritöverföring inom yrkesutbildning (ECVET)	38
6.6 Erkännandeplikter inom svensk lagstiftning	39
6.6.1 Advokatverksamhet: Rättegångsbalken kap. 8	39
6.6.2 Läkarverksamhet: Förordning (1998:1513) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område och Socialstyrelsens föreskrifter om erkännande av yrkeskvalifikationer inom hälso- och sjukvården (2007:23)	40
6.6.3 Räddningsledare: förordning (2003:789) om skydd mot olyckor	42
7 GRUNDER FÖR ATT VÄGRA ERKÄNNANDE	44
7.1 Innebörd	44
7.2 Förvaltningsbeslutet är återkallat, upphävt eller ändrat	44
7.3 Förvaltningsbeslutet är olagligt	46
7.4 Förvaltningsbeslutet är olämpligt	49
7.4.1 Ordre public: hänsyn till den allmänna ordningen	49
7.4.2 Fraude à la loi: kringgående av lagstiftning	50
7.5 Förvaltningsbeslutet är en kränkning mot mänskliga rättigheter	51
8 KOMMENTAR OCH SAMMANFATTNING	53
8.1 Svenskt erkännande av utbildningsexamina och yrkeskvalifikationer	53
8.2 Yrkena advokat, läkare och räddningsledare	55
8.3 Framtiden, möjligheter och utmaningar	59
8.4 Sammanfattning	63
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	65
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	69

Summary

The subsequent essay deals with the regulation of the Swedish public authorities' recognition of administrative decisions in the form of academic and professional diplomas from other countries within the European Union.

Primarily as a consequence of the establishment of the common market within the European Union, a perpetually increased movement of students and workers is taking place. For this reason, it is important to settle which regulations obligate the Swedish authorities to recognize academic and professional qualifications. This as the decision of the authorities establishes whether the seeking party will be able to use his or her merits in Sweden.

The first part of the essay considers the historical development of the European Union followed by a presentation of relevant definitions.

Subsequently, the Swedish and European regulations on the matter are presented. Here the Swedish right to sovereignty and self-determination is put forward followed by the depiction of central European and Swedish legislature.

Lastly, a summarizing analysis and conclusion of the described regulations is rendered.

The conclusion of the essay is that Swedish authorities are obligated to recognize academic and professional diplomas from other countries within the European Union.

Sammanfattning

Föreliggande uppsats handlar om svenska myndigheters erkännande av förvaltningsbeslut i form av utbildnings- och yrkesexamina från andra medlemsländer i EU.

Det svenska medlemskapet i EU har medfört att medborgare från andra länder väljer att etablera sig i Sverige. På samma sätt väljer svenska medborgare att etablera sig i andra EU-länder - där de exempelvis erhåller akademiska eller yrkesmässiga meriter – för att därefter återkomma till Sverige. Med anledning av denna utveckling är det viktigt för svenska myndigheter att veta vilken reglering som gäller ifråga om erkännande av utbildnings- och yrkesexamina från övriga EU-länder.

Första delen av uppsatsen behandlar EU:s historiska utveckling och Sveriges del i den utvecklingen.

Därefter presenteras för uppsatsen relevanta definitioner och begrepp.

Fortsättningsvis redogörs EU-rätt och svensk reglering som påverkar svenska myndigheters handläggning ifråga om erkännande av andra EU-länders förvaltningsbeslut.

Avslutningsvis presenteras en sammanfattande analys med slutsatsen att utgångspunkten är att svenska myndigheter har en skyldighet att erkänna utbildnings- och yrkesexamina från andra länder. Uppsatsens övergripande slutsats är att svenska myndigheter har en plikt att erkänna utbildnings- och yrkesexamina från andra EU-länder om inte ett erkännandehinder föreligger.

Förkortningar

Ds	Departementsserie
EEG	Europeiska ekonomiska gemenskapen
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
EFTA	European Free Trade Association
EG	Europeiska gemenskapen
EG-domstolen	Europeiska gemenskapernas domstol
EKSG	Europeiska kol- och stålgemenskapen
EMU	Ekonomiska och monetära unionen
EU	Europeiska unionen
Euratom	Europeiska atomenergigemenskapen
FL	Förvaltningslagen
Prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalken
RF	Regeringsformen
RÅ	Regeringsrättens årsbok
SOU	Statens offentliga utredningar

1 Inledning

1.1 Presentation av ämnet

En central del av EU:s samarbete och utveckling är tanken om en gemensam marknad som bland annat ger alla EU-medborgare rätt att röra sig fritt inom unionen. Möjligheten att kunna utbilda sig och få sin examen erkänd var som helst i unionen har blivit ett viktigt kännetecken för EU:s gemensamma marknad.¹

Sverige har i allt högre grad kommit att påverkas av att utländska studenter och arbetstagare från andra EU-länder kommer hit för att etablera sig. Likväl väljer många svenska medborgare att studera och erhålla utbildnings- och yrkeskvalifikationer i andra länder inom EU, för att senare återvända till Sverige för att bli yrkesverksamma här i landet.

Följden av denna utveckling är att svenska myndigheter i allt högre utsträckning handlägger ärenden som berör erkännande av förvaltningsbeslut i form av utbildnings- och yrkesexamina från andra EU-länder. I en tid när den svenska rättsordningen alltmer har vävts samman med den EU-rättsliga regleringen är det således av intresse att reda ut hur svenska myndigheter ska förhålla sig och besluta ifråga om examina som har utfärdats i andra EU-stater.

Det är av betydelse att svenska myndigheter bedömer erkännandefrågorna korrekt dels för de enskilda sakägarnas rättssäkerhet och dels för att de har i uppgift att främja EU:s integrationsarbete genom att underlätta den fria rörligheten i unionen.

¹ SOU 2002:116, *EU:s regler om fri rörlighet för arbetstagare*, s. 63

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med föreliggande arbete är att utreda vilka regler som medför att svenska myndigheter ska erkänna förvaltningsbeslut i form av utbildnings- och yrkesexamina från andra EU-länder.

Ett underliggande syfte är också att särskilt beakta hur erkännande av examina och yrkesauktorisering förhåller sig ifråga om professionerna läkare, advokat och räddningsledare. Genom att titta på några specifika yrkesområden har det varit möjligt att vinna bättre insikt i hur erkännanderegleringen är utformad, såväl på EU-nivå som på svensk nivå. Här ska belysas att för utövande i Sverige av läkaryrket krävs en läkarexamen och legitimation, för advokatycket fordras en auktorisering medan en räddningsledare ska ha genomgått en relevant utbildning för yrket. Av praktiska skäl används enbart samlingsbegreppet erkännande av examina eller yrkeskvalifikationer i uppsatsen, men i de fall denna begreppsbildning nyttjas åsyftas även exempelvis kvalifikationsgrundande meriteringar som auktorisering.

De frågeställningar som kommer att besvaras är vilken svensk och europeisk lagstiftning som kräver erkännande samt vilka regleringar som är att betrakta som hinder mot erkännande.

1.3 Avgränsningar

Den första avgränsningen som har gjorts är att studien enbart har baserats på svensk rätt och EU-rätt. Detta har gjorts för att bibehålla fokus och därmed ge en mer ingående undersökning. Innebörden av valet av fokus är bland annat att varken nordisk eller internationell rätt berörs i framställningen – två rättsområden vilka hade varit relevanta att titta på om undersökningens omfattning hade tillåtit det.

Likaså bör noteras att begreppet EG-rätt har använts i arbetet även om det inte längre gäller med tanke på det nya Lissabonfördraget som har trätt i kraft. Detta har gjorts med anledning av att begreppet fortfarande är relevant i diskussionen om hur EU-rätten är utformad.

Vidare har studiens inriktning varit att särskilt uppmärksamma tre olika yrken som är reglerade i Sverige och ifråga om dessa fastställa vad som krävs för erkännande av yrkesexamina inom områdena. Reglerade yrken är sådana professioner där det krävs någon form av yrkesbevis i form av auktorisation, legitimation eller motsvarande för att yrket ska få utövas. De tre reglerade yrkena som har valts är läkare, advokat och räddningsledare. Valet har fallit på dessa yrken å ena sidan för att få en bredd i undersökning då de representerar olika yrkesfält och å andra sidan för att de i viss omfattning regleras på olika sätt. På detta sätt blir det därför möjligt att få en tämligen god inblick i processen kring erkännande av reglerade yrkesområden.

Som en del av studien har även andra reglerade yrken beaktats, även om det inte redogörs för dem i uppsatsen. Bland annat har yrken som arkitekt och sjuksköterskor också betraktats för att studien ska baseras på en god genomgång av hur regleringen av erkännande är utformad.

Nämnas kan också att enbart de regleringar som har bedömts vara viktigast för undersökningens frågeställning har studerats, såväl inom EU-rätten som inom den svenska lagstiftningen.

1.4 Metod och material

Metoden som anammas i utredningen baseras på en traditionell juridisk metod med studium av svensk och europeisk lagtext, lagförarbeten, rättspraxis och doktrin. Genom fördjupning i dessa rättskällor har det varit

möjligt att besvara arbetets frågeställning och uppnå syftet med undersökningen.

Materialet som studien har baserats på bygger som nämnt på rättskällor i form av lagtext, lagförarbeten, rättspraxis och doktrin. Urvalet har främst gjorts genom användning av digitala databaser såsom Karnov-Plus, Infotorget, etcetera, som vägledning. Material har också funnits genom användning av bland annat riksdagens, regeringens och EU-kommissionens hemsidor. Det system utifrån vilket rättskällor valdes var följande: rättskällorna skulle vara relevanta för frågeställningen. Devisen har också varit att materialet får vara av äldre slag men inte föråldrat.

1.5 Disposition

Ambitionen har varit att ge uppsatsen en logisk disposition.

Första delen ligger på en övergripande nivå där bland annat bakgrund och definitioner som är relevanta för frågeställningen presenteras. Här inbegrips kapitel 2 som handlar om EU och Sveriges koppling till det europeiska samarbetet och kapitel 3 som behandlar en rad definitioner som är av vikt för utredningen.

Efter det framställs relevanta rättsregler inom såväl EU-rätten som den svenska lagstiftningen. Även här har utgångspunkten varit att presentera den högre och övergripande nivån först för att sedan övergå till mer specifika regleringar. Därför redovisas först det svenska överlämnandet av normgivningsmakt till EU i kapitel 3. Därefter redovisas bestämmelserna inom EU:s primärrätt i kapitel 4 och åtföljs efter det av en redovisning om EU:s sekundärrätt och svensk lagstiftning i kapitel 5 och 6. I kapitel 7 framförs vilka grunder för vägran av erkännande som kan aktualiseras. I det avslutande kapitel 8 vävs redogörelsen samman i en kommentar och sammanfattning av de slutsatser som har nåtts under studien.

2 Bakgrund: EU:s framväxt och Sveriges anslutning

Den europeiska unionen (EU) utgörs i dagsläget av 27 medlemsstater² och totalt 495 miljoner invånare. Unionen, som gränsar mot Svarta havet i öst, Medelhavet i syd och Atlanten i norr och väst, inbegriper en betydande blandning av språk och kulturer. Den gemensamma nämnaren för samtliga medlemsländer är dock att de ligger i Europa och tillsammans skapar EU.

Den fria rörligheten för personer, tjänster, kapital och varor, som är en av EU:s grundbultar, har medfört att EU-medborgarna av olika skäl tämligen frekvent förflyttar sig mellan medlemsstaterna. De semestrar, studerar, arbetar eller väljer att helt och hållet etablera nya liv i ett annat medlemsland.³ Den här sortens personliga frihet är basal för EU:s gemenskapstanke och den är en rättighet som kräver fullgott samarbete från samtliga EU-medlemmar. Medlemsländerna ska alltså anpassa sina offentliga organ så att de kan främja och fullgöra integrationsarbetet.⁴ Erkännande av förvaltningsbeslut mellan EU-länder är en del av detta åtagande.⁵

EU:s integrations- och gemenskapsarbete vilar på idén om att Europa ska stå som en enad kontinent vilket ger politiska och ekonomiska fördelar. De politiska fördelarna är att ett nära samarbete och beroende länder emellan gynnar freden. De ekonomiska vinsterna är att en större och öppen marknad

² Belgien, Bulgarien, Cypern, Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Lettland, Litauen, Luxemburg, Malta, Nederländerna, Polen, Portugal, Rumänien, Slovakien, Slovenien, Spanien, Storbritannien, Sverige, Tjeckien, Tyskland, Ungern, Österrike

³ EU:s officiella webbplats: se bland annat

http://europa.eu/abc/keyfigures/livingtogether/studyingtogether/index_sv.htm#chart42 för hur många studerande från ett EU-land som studerar i ett annat EU-land

⁴ Ds 1998:43, *EU-medlemskap och myndigheternas föreskrifter*, s. 67-68

⁵ Melin, Mats, et al, *EU:s konstitution. Maktfördelningen mellan den europeiska unionen, medlemsstaterna och medborgarna*, s. 23

leder till ökat välstånd. Allt detta gynnar såväl medlemsländerna som deras medborgare.⁶

Tanken om att Europa ska förena sig och arbeta för en gemensam vision om framsteg är emellertid gammal. Drömmen om att skapa en fredsordning inom ramen för den europeiska enheten har rötter i framför allt Kontinentaleuropa. Förespråkare för ett starkt och enat Europa har sett det Romerska riket som en förebild, men också enhetsverk som Karl den stores rike och det tysk-romerska kejsarriket har tjänat som efterföljansvärda exempel.⁷

Den moderna tidens europeiska integrationsideal har framför allt sin ideologiska bakgrund i europarörelsen som växte fram i slutet av 1940-talet. Rörelsen ville trygga att Europa skulle vara en fredlig kontinent där framför allt den långvariga fiendskapen mellan Frankrike och Tyskland skulle få ett slut. Två världskrig hade då utbrutit på europeisk mark på relativt kort tid och någon upprepning av de stora krigen fick inte ske i Europa igen. Första världskriget hade medfört en kollaps för den europeiska maktordning som hade byggt på balans mellan nationalstater. Andra världskriget hade inneburit en katastrof ifråga om mänskligt lidande och ett totalt förakt för demokrati och mänskliga rättigheter. Europarörelsen menade att Europa behövde en ny ordning, en ordning som byggde på bestående fredligt samarbete mellan de västeuropeiska staterna. Europas länder skulle samverka på lika villkor och visa full respekt för demokratin och de olika språken och kulturerna på kontinenten. Europasamarbetet skulle alltså präglas av politisk och kulturell likvärdighet, en nyhet för ett Europa som tidigare utgått från idén om stormaktshegemoni. Tanken var också att denna samverkan skulle samla gemensam kraft för att kunna bemöta det kommunistiska hotet från Sovjetunionen som genom invasioner hade gjort en rad länder i Central- och Östeuropa till sovjetiska lydstat. Europa skulle

⁶ Bernitz, Ulf, et al, *Europarättens grunder*, s. 4

⁷ Bernitz, s. 4

därmed ha en motvikt till nya totalitära ideologier som hotade den europeiska befolkningen.⁸

Bland de första stegen som togs mot det som skulle bli EU med tiden var etableringen av Europeiska kol- och stålgemenskapen (EKSG) år 1951 för att genom ekonomiskt samarbete förhindra nya konflikter inom Europa. Nästa viktiga fas i skapandet av EU var tillkomsten av Europeiska gemenskapen (EG) år 1967 genom Rom-fördraget och fusionsfördraget, som fullföljde skapandet av en inre marknad som byggde på fri rörlighet för varor, tjänster, personer och kapital. Själva Europeiska unionen bildades formellt genom Maastrichtfördraget (unionsfördraget) år 1992.

Utvecklingen av EU och dess föregångare har medfört att ett omfattande regelverk och institutionell verksamhet har vuxit fram. Bortsett från de grundläggande fördragen som EU vilar på har även ett stort antal andra beslut i form av bland annat direktiv tillkommit. En ny rättslig disciplin kallad "Europarätt" har sålunda kommit att ta form.⁹ Framväxten av diverse rättsakter har i stort kommit att främja den fria rörligheten inom EU bland annat genom att de överstatliga kraven på medlemsländerna att införa gemenskapens bestämmelser har ökat genomgående. Regleringen kring validering av utbildnings- och yrkesexamina har kommit att bli ett viktigt inslag i tanken om den fria rörligheten och den gemensamma marknaden.¹⁰

Sverige blev medlem i EU år 1995 även om vägen dit hade varit lång. Det svenska förhållningssättet hade dessförinnan alltigenom präglats av en avvägning mellan ekonomiska och politiska intressen. Från ett ekonomiskt perspektiv var ett medlemskap fördelaktigt eftersom det hade främjat Sveriges ekonomiska samarbete och utbyte med gemenskapens medlemsländer. Politiskt sett hade ett inträde under lång tid förefallit mindre tilltalande med anledning av att Sverige ville behålla sin handelspolitiska

⁸ Bernitz, Ulf, et al, *Europarättens grunder*, s. 5

⁹ Melin, Mats, et al, *EU:s konstitution. Maktfördelningen mellan den europeiska unionen, medlemsstaterna och medborgarna*, s. 14

¹⁰ Wenander, Henrik, *Erkännande av utländska förvaltningsbeslut*, s. 160-161

frihet i ekonomisk-politiska frågor. Även utrikespolitiska skäl talade emot ett medlemskap då Sverige förde en neutralitetslinje till följd av den känsliga geografiska närheten till Sovjetunionen. Att Sverige lyckades att hålla sig utanför gemenskapen i cirka 35 år berodde mycket på landets anslutning till frihandelssamarbetet EFTA, vilket främjade den svenska handeln utan medlemskap i EG.¹¹

När Sverige väl valde att ansluta sig till EU hade de utrikespolitiska förutsättningarna ändrats radikalt; det kalla kriget hade tagit slut i och med Sovjetunionens kollaps år 1990 vilket gjorde att den sovjetiska hotbilden blev inaktuell. Detta gav Sverige en ny rörelsefrihet i Europapolitiken. Samtidigt hade Sveriges ekonomiska position försämrats under åren som föregick EU-medlemskapet. Sverige behövde därför ytterligare förbättra sina handelsförutsättningar för att klara av ekonomin; att gå med i EU skulle avlägsna återstående handelshinder som var riktade mot Sverige. Samtidigt skulle Sverige få en bättre förhandlingsposition och större chanser att påverka utvecklingen av sitt närområde genom att ansluta sig till EU. Med anledning av bland annat dessa skäl valde Sverige att ansöka om medlemskap efter att långvarigt ha valt att stå utanför.¹²

Sveriges medlemskap i EU har varit av stor betydelse i landets moderna historia. Unionsmedlemskapet har medfört att Sverige har fått en delvis ny rättsordning där överstatliga fördrag och beslut som tas på EU-nivå har direkt rättsverkan i landet. Dessa EU-bestämmelser ska implementeras och verkställas i Sverige; svenska myndigheter har därför att förhålla sig till EU-rätten precis på samma sätt som gentemot övrig svensk lagstiftning.¹³ En del av detta är att Sverige ska ta hänsyn till europarättsliga bestämmelser inom utbildnings- och yrkesområdet.

¹¹ Bernitz, Ulf, et al, *Europarättens grunder*, s. 18-23

¹² Bernitz, Ulf, et al, *Europarättens grunder*, s. 18-23

¹³ Melin, Mats, et al, *EU:s konstitution. Maktfördelningen mellan den europeiska unionen, medlemsstaterna och medborgarna*, s. 23

3 Grundläggande begrepp

3.1 Förvaltningsbeslut

Kännetecknande för ett förvaltningsbeslut är att det är ett *uttalande* där en myndighet anger en ståndpunkt om hur en viss fråga ska lösas. Det angivna handlingsmönstret ska tjäna som underlag för att faktiska förhållanden påverkas.¹⁴

Förvaltningsbeslutet är därför alltid kopplat till handläggningen av ett *ärende*. När ett beslut har meddelats avslutas också handläggningen av ärendet. Myndigheten kan bedriva mer eller mindre omfattande överläggningar och överväganden men när beslutet meddelas sätts det ett definitivt slut för dessa diskussioner.¹⁵

Förvaltningsbeslutet har en bestämmande effekt för *enskilda personer* eller *myndigheter*, antingen den egna förvaltningsmyndigheten eller något annat allmänt organ.¹⁶ Ett exempel på förvaltningsbeslut som påverkar en enskild är när en byggnadsnämnd beslutar att en viss fastighetsägare ska ges bygglov. Byggnadsnämndens beslut ser till att fastighetsägaren som adressat ges rätt att agera på ett visst sätt i en given situation.

Frågan om ett förvaltningsbeslut ger en avsedd effekt beror till viss del på om adressaten känner lojalitet gentemot beslutet. Det som är särledes viktigt ifråga om implementering av beslut är emellertid myndighetens resurser och tillgången till maktmedel. Är myndigheten svag i dessa hänseenden kan det mycket väl resultera i att verkställandet av ett förvaltningsbeslut inte kan framtvingas.¹⁷

¹⁴ Ragnemalm, Hans, *Förvaltningsprocessrättens grunder*, s. 21 + 31

¹⁵ Strömberg, Håkan, et al, *Allmän förvaltningsrätt*, s. 55

¹⁶ Bohlin, Alf, et al, *Förvaltningsrättens grunder*, s. 46

¹⁷ Ragnemalm, Hans, *Förvaltningsprocessrättens grunder* s. 22

Huruvida ett uttalande är ett förvaltningsbeslut *avgörs inte av sakens yttre karaktär*. Det väsentliga är alltså inte om något kallas "förvaltningsbeslut", utan alla föreliggande faktorer måste beaktas vid kvalificeringen.¹⁸ Förvaltningsbeslut saknar därför formkrav. Denna kvalificering är viktig inte minst för frågan om *överklagande*, såtillvida att enbart beslut kan överklagas som oftast, vilket däremot inte är möjligt med oförbindande uttalanden.

Innebörden av ett förvaltningsbeslut är dessutom att det ska ha medfört faktiskt avsevärda effekter för den berörda parten, alternativt, att det ger intrycket av att vara ett ingripande i det enskilda fallet.

Det är värt att explicit klargöra vad som vanligtvis räknas som oförbindande uttalanden. Hit hör exempelvis förslag och yttranden som en myndighet ger till enskilda eller andra myndigheter, men som alltså inte har några rättsverkningar. Även råd och upplysningar ses som oförbindande. En myndighet kan exempelvis tala om hur den sannolikt skulle besluta i ett framtida fall, utan att uttalandet anses vara bindande.¹⁹

3.2 Erkännande av utländska förvaltningsbeslut

Innebörden av en svensk myndighets erkännande av ett utländskt förvaltningsbeslut kan definieras på flera olika sätt. Den definition som används i denna studie är att ett erkännande av ett utländskt förvaltningsbeslut betyder att ett utländskt avgörande ges rättslig verkan i Sverige i ett enskilt fall. Denna bestämning av konceptet är vedertagen inom den svenska internationella privaträtten och kan därför anses vara beprövad och tillämplig.²⁰

¹⁸ Bohlin, Alf, et al, *Förvaltningsrättens grunder*, s. 47

¹⁹ Strömberg, Håkan, et al, *Allmän förvaltningsrätt*, s. 57

²⁰ Wenander, Henrik, *Erkännande av utländska förvaltningsbeslut*, s. 18

En stat kan ge rättslig verkan åt ett utländskt avgörande genom två huvudtyper av erkännandemekanismer.

Det första tillvägagångssättet som kan nyttjas för att ge verkan åt utländska förvaltningsbeslut är att en svensk förvaltningsmyndighet fattar ett särskilt beslut om erkännande i det enskilda fallet. Detta tillvägagångssätt benämns vanligtvis som erkännande genom särskilt beslut. Innebörden av denna form av erkännande är att den svenska förvaltningsmyndigheten godtar ett utländskt förvaltningsbeslut som blir ett svenskt förvaltningsbeslut i det enskilda fallet. Den svenska myndigheten beslutar således om ett svenskt förvaltningsbeslut som baseras på och motsvarar det utländska beslutet. Erkännandefrågan ska i det här fallet hanteras som ett fristående ärende av den svenska förvaltningsmyndigheten. Det särskilda svenska erkännandet medför också att ett utländskt avgörande genom en uttrycklig åtgärd blir en del av det svenska rättssystemet.²¹

Det andra tillvägagångssättet som kan användas för att erkänna ett utländskt förvaltningsbeslut är genom så kallat omedelbart erkännande i det enskilda fallet. Det utländska avgörandet får här rättsliga verkningar i Sverige utan att svenska myndigheter behöver vidta någon särskild åtgärd för att erkänna det utländska beslutet. Ett omedelbart erkännande innebär att beslutet ifråga baseras på det utländska rättssystemet, inte det svenska. Denna mekanism innebär också att beslutets innehåll och existens är beroende av hur ursprungsstatens myndigheter beslutar i det enskilda fallet. Om ett erkännande sker omedelbart uppstår heller inget fristående svenskt förvaltningsärende ifråga om erkännandet; en svensk myndighet kan enbart pröva ärendet rättsligt om en prejudiciell fråga måste avgöras i andra förfaranden. Det måste framgå uttryckligt i svensk lag att ett utländskt förvaltningsbeslut ska tillmätas omedelbart erkännande.²²

²¹ Wenander, s. 20-21

²² Wenander, Henrik, *Erkännande av utländska förvaltningsbeslut*, s. 21-23

3.3 Examensbevis som förvaltningsbeslut

Erkännandet av en utländsk utbildnings- eller yrkesexamen faller inom ramen för erkännandet av ett utländskt förvaltningsbeslut. En examen är ett förvaltningsbeslut som utfärdas av myndigheter i ursprungsstaten och erkänns av myndigheter i en värdstat.

En examen är ett uttalande som anger en myndighets ståndpunkt i en viss fråga och den ståndpunkten utgör sedan ett underlag för hur faktiska förhållanden påverkas.

Myndigheters beslut i frågan är handläggande av ett ärende och effekten av ärendehantering har en bestämmande effekt på den enskilde som berörs av beslutsfattandet. Därmed kvalificerar sig ärendehantering av erkännandet av en yrkesexamen som en ärendehantering av ett utländskt förvaltningsbeslut.

Ett svenskt erkännande av en utländsk yrkesexamen ger också rättslig verkan i Sverige i det enskilda fallet. När en svensk myndighet beslutar att validera en yrkesexamen som är utfärdad i ett annat land innebär det svenska beslutet att den sökande ifråga får en rättighet att utöva sitt yrke i Sverige.

4 Svensk offentlig rätt

4.1 Självbestämmande: Sverige anger när erkännande av förvaltningsbeslut kan ske

Den ideala suveräna staten kontrollerar ett givet territorium, har monopol på maktutövning gentemot sina invånare och representerar landet i förhållande till andra nationer. Det finns dock ingen stat i verkligheten som motsvarar den suveräna idealstatens kännetecken eftersom varje nation är beroende av andra länder på ett eller annat sätt.²³ Stater gör sig beroende av varandra genom att allt som oftast ingå internationella avtal för att exempelvis upprätthålla fred, skapa goda handelsförutsättningar eller för att värna om miljön. Genom detta väljer länder att begränsa sin egen suveränitet för att uppnå andra önskvärda mål som är av betydelse för landet och dess medborgare.²⁴

Det svenska statsskickets grund är folksuveränitet²⁵ vilket betyder att all offentlig makt i Sverige utgår från folket.²⁶ Det svenska folket styr således Sverige genom direkta val och däremellan indirekt genom folkrepresentation i församlingar på olika nivåer. Således, enligt folksuveräniteten och principen om statssuveränitet har Sverige självbestämmande och kan besluta om hur svenska myndigheter ska agera.

Den folkrättsliga statssuveränitetsprincipen ger stater en rättslig handlingsförmåga som innebär att de kan ingå avtal om i princip vad som helst med andra folkrättsliga subjekt. De andra folkrättsliga subjekten kan vara stater, internationella organisationer, folk, företag, och så vidare. Den

²³ Melin, Mats, et al, *EU:s konstitution. Maktfördelningen mellan den europeiska unionen, medlemsstaterna och medborgarna*, s. 22

²⁴ Linderfalk, Ulf, *Folkrätten i ett nötskal*, s. 11-14

²⁵ Strömberg, Håkan, et al, *Sveriges författning*, s. 15

²⁶ RF 1:1

rättsliga handlingsförmågan betyder att stater *kan* men behöver inte samarbeta med någon.²⁷

Ur ett folkrättsligt perspektiv sker en suveränitetsöverlåtelse när minst två stater som har ingått ett avtal ratificerar det och tilldelar offentliga organ kompetens att fatta beslut ifråga om fördraget. I samma ögonblick som detta sker överlämnar staten sin suveränitet ifråga om den aktuella rättigheten. Staten ska i ett sådant läge överlåta sin suveränitetsrättighet i just den utsträckning som fördraget anger. En stat begår fördragsbrott om den ensidigt väljer att avvika från avtalsinnehållet.²⁸

Trots att en stat överlämnar sina rättigheter genom ratificeringen av ett fördrag uppstår emellanåt frågetecken om vad en stat i själva verket har överlåtit. Ovissheten bottnar som oftast i att de bemyndiganden som anges i fördragen inte är tillräckligt klart och tydligt avgränsade. Detta skapar utrymme för tolkning och osäkerhet som kan leda till meningsskiljaktigheter mellan avtalsparter.²⁹

Sverige är en dualistisk stat vilket betyder att folkrätt och nationell rätt ses som två skilda rättssystem med olika rättskällor och olika rättssubjekt. Rättssystemen är inte över- eller underställda varandra utan existerar parallellt. För att folkrättsliga förpliktelser ska få verkan och kunna tillämpas gentemot enskilda måste de införlivas med nationell rätt. Det förekommer ingen automatisk eller omedelbart tillämplighet av folkrättsliga regler inom den nationella sfären. Nationella domstolar och förvaltningsmyndigheter har därför bara skyldighet att tillämpa den egna interna rätten, såvida inte lagstiftaren har bestämt något annat. Varje dualistisk stat väljer därför efter eget tycke om och hur den vill reglera förhållandet mellan folkrätt och intern rätt. Den dualistiska inriktningen

²⁷ Lindefalk, Ulf, *Folkrätten i ett nötskal*, s. 15-16

²⁸ Melin, Mats, *EU:s konstitution. Maktfördelningen mellan den europeiska unionen, medlemsstaterna och medborgarna*, s. 24

²⁹ Melin, s. 27

medför också att nationella författningar är giltiga oavsett om de är folkrättsstridiga.³⁰

EU är i grunden ett mellanstatligt samarbete som baseras på traditionella internationella fördrag som har ingåtts av suveräna stater.³¹ För att bli medlem i EU behövde Sverige sålunda teckna ett anslutningsfördrag. I och med fördragsratifikationen accepterade Sverige hela det normsystem som utgör EU. Samtidigt godtogs att delar av den svenska normgivningsmakten övertogs av EU. Innebörden av detta är att Sveriges rätt att föreskriva vissa rättigheter och skyldigheter begränsades. Inom den gemenskapsrättsliga doktrinen beskrivs denna process som överföring av suveränitet (transfer of sovereignty) till gemenskapen; suveräniteten utövas sedan inom gemenskapen i sammanförd form (pooling of sovereignty). Den nationella suveräniteten ersätts alltså med en gemensam suveränitet. Dock ska det påpekas att nationell kompetens fortfarande är huvudregeln och gemenskapskompetens undantaget.³²

EG-fördraget saknar bestämmelser som direkt kräver att medlemsstater överläter nationella beslutsbefogenheter till gemenskapen. Fördraget anger dock att gemenskapen inom särskilda områden har rätt att utöva befogenheter som i annat fall hade åvilat medlemsstaterna.³³ Även EG-domstolen har obrutet i sin rättspraxis tydliggjort att medlemsstaterna lämnar ifrån sig makt till förmån för gemenskapen.³⁴ Medlemsländerna behåller däremot helt maktmonopolet ifråga om verkställighetskompetens; EU saknar befogenhet att med nödvändiga tvångsmedel verkställa beslut. Gemenskapsrätten genomförs följaktligen av medlemsstaternas myndigheter och huvudsakligen i överensstämmelse med varje stats förvaltningsregler.³⁵

³⁰ Bring, Ove, et al, *Sverige och folkrätten*, s. 38-39

³¹ Melin, Mats, et al, *EU:s konstitution. Maktfördelningen mellan den europeiska unionen, medlemsstaterna och medborgarna*, s. 17-18

³² Melin, Mats, et al, *EU:s konstitution. Maktfördelningen mellan den europeiska unionen, medlemsstaterna och medborgarna*, s. 22

³³ Melin, s. 19

³⁴ Se t ex mål 26/62 Van Gend en Loos [1963] ECR 1 och mål 6/64 Costa ./ ENEL [1964] ECR 585

³⁵ Melin, s. 23

Sveriges inträde i EU föregicks av vissa grundlagsändringar vilka möjliggjorde en anslutning till gemenskapen. Statsrättsligt sett grundar sig verkan av EU-rätt i Sverige främst på den så kallade överlåtelsebestämmelsen i RF 10:5, som infördes som ett led i Sveriges EU-anslutning. Här regleras vilka förutsättningar som gäller för att Sverige ska få överlåta bestämmanderätt till EU.

Överlåtelsebestämmelsen är av minimalistisk karaktär. Utgångspunkten vid regelns tillkomst var att inte onödigt vidsträckt och opåkallat beröva Sveriges möjligheter att utöva inflytande på utvecklingen inom EU med hänvisning till svenska grundlagsbestämmelser.³⁶

Sveriges överlåtande av beslutanderätt till EU skedde genom lagen (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen (anslutningslagen). Där anges att fördrag och andra rättsakter utfärdade av EU ska gälla i Sverige.

Svenska myndigheter har sedan Sveriges EU-medlemskap att effektivt verkställa de förpliktelser som EU ålägger medlemsstaterna.³⁷

³⁶ Bernitz, Ulf, et al, *Europarättens grunder*, s. 25

³⁷ Myndighetsförordning (2007:515), § 3

5 EU-rätt

5.1 EU-rättens uppbyggnad: EU:s tre pelare och sui generis

EU som organisation har sin grund i ett mellanfolkligt samarbete som utgår från traditionella internationella fördrag som ingåtts av suveräna stater. Medlemsstaterna är sålunda folkrättsligt givna rätten att genom nya överenskommelser antingen utveckla eller avveckla samarbetet, delvis eller helt och hållet.³⁸

EU:s verksamhetsområde brukar delas in i tre kategorier som vanligtvis benämns som EU:s tre olika pelare. Unionens första och andra pelare bygger i allt väsentligt på konventionellt mellanstatligt samarbete där det i princip krävs enhälliga beslut för att binda de överenskommande staterna. De två första pelarna omfattar verksamheterna utrikes- och säkerhetspolitik samt polissamarbete och straffrättsligt samarbete. EU:s första pelare har däremot väsentliga inslag av överstatlighet och brukar därmed representera EU:s federalistiska drag.³⁹ Överstatligheten uppstår genom att gemenskapsrättslig normgivning binder enskilda rättssubjekt i medlemsstaterna samtidigt som de gemensamt beslutade reglerna ska tillämpas av medlemsstaternas domstolar och myndigheter framför den egna nationella rätten. De flesta av dessa EG-rättsakter behöver inte vara tagna genom majoritetsbeslut av medlemsländerna. Verksamhetsområdena inom första pelaren är de som tidigare ingick i EG, och kallas följaktligen fortfarande ”EG-rätt”. Här ingår exempelvis den gemensamma jordbrukspolitiken, de grundläggande fyra friheterna och den inre marknaden, transportpolitiken och miljöpolitiken.

³⁸ Melin, Mats, et al, *EU:s konstitution. Maktfördelningen mellan den europeiska unionen, medlemsstaterna och medborgarna*, s. 17

³⁹ Bernitz, Ulf, et al, *Europarättens grunder*, s. 27-30

Genom unionsfördraget har även samarbetet inom EMU flyttats till första pelaren.⁴⁰

Den första pelaren inom EU innebär alltså att medlemsstaterna genom att lämna över en del av sin nationella beslutanderätt också har lämnat över en del av sina suveränitetsrättigheter till unionen. Följaktligen, genom att EU:s rättsliga ställning regleras via internationella fördrag samtidigt som dess verksamhet inom första pelaren präglas av överstatlighet, får unionen en ”dubbel” karaktär som är en kombination av internationell rätt och statsrätt.

EU:s dubbla karaktär har gjort att samarbetet kategoriseras som en egen särskild rättsordning, *sui generis*. Den är unik i sin utformning även om den bär spår av andra existerande rättssystem. Det har beskrivits att EU-rätten med sin ”unika kombination av konstitutionell, institutionell och materiell rätt beaktas som en egen juridisk disciplin” som är en integrerad del av medlemsstaternas rättsliga system.⁴¹

5.2 Primärrätt och sekundärrätt

De primära rättskällorna inom EU och EG brukar benämnas primärrätten. Dessa rättskällor har högst ställning inom den europeiska rättsordningen. Det betyder att de har företräde framför annan gemenskapsrätt; EG-domstolen ska bland annat garantera att denna prioritering respekteras.⁴²

Primärrätten består av de så kallade grundfördragen samt de anpassningar och ändringar som har genomförts genom diverse fördrag och akter. Grundfördragen är i huvudsak EG-fördraget (Romfördraget) och EU-fördraget (Maastrichtfördraget).⁴³

⁴⁰ Melin, Mats, et al, *EU:s konstitution. Maktfördelningen mellan den europeiska unionen, medlemsstaterna och medborgarna*, s. 13-14

⁴¹ Melin, s. 14

⁴² Bernitz, Ulf, et al, *Europarättens grunder*, s. 31-32

⁴³ Bernitz, Ulf, et al, *Europarättens grunder*, s. 31-32

Dessa fördrag består av såväl formella som materiella bestämmelser som anger samarbetets grundläggande uppbyggnad och slår fast ramen för de grundprinciper som ska genomsyra gemenskapens normsystem. Fördragen fastställer följaktligen vilken behörighetsfördelning som ska gälla mellan unionen och medlemsstaterna, de stadgar beslutsprocesserna inom unionen och vilka befogenheter EU-institutionerna har inom olika politikområden.⁴⁴

EU:s sekundärrätt består av rättsakter som har sin grund i fördragen. Dessa sekundära rättskällor är antagna av EU:s institutioner och de viktigaste lagstiftningstyperna är förordningar och direktiv. Andra former av sekundärrättsliga källor är beslut, rekommendationer och yttranden.⁴⁵

5.3 Direkt tillämplighet och direkt effekt

Frågan om vilken verkan gemenskapsrätten ska ha i förhållande till medlemsstaternas nationella rätt har klargjorts av EG-domstolen genom att den stadgat vissa vägledande principer i en rad avgöranden.

Den första principen som har vuxit fram är principen om direkt tillämplighet. Den anger att en rättsakt automatiskt utgör en del av medlemsstaternas interna rätt. De inhemska myndigheterna ska i detta fall tillämpa gemenskapsrätten även om dess mottagande inte har säkerställts genom införlivande i nationell rätt. Generellt sett kan det beskrivas som att direkt tillämplighet handlar om gemenskapsrättens formella sida; oavsett vilket sakligt innehåll en regel har är den omedelbart tillämplig i medlemsstaten.⁴⁶

Primärrättens fördrag och sekundärrättens förordningar har direkt tillämplighet. Grundsatsen att fördragen är direkt tillämpliga fastslogs för första gången av EG-domstolen i rättsfallet *Costa mot ENEL*.

⁴⁴ Bernitz, s. 31-32

⁴⁵ Bernitz, s. 37

⁴⁶ Melin, Mats, et al, *EU:s konstitution. Maktfördelningen mellan den europeiska unionen, medlemsstaterna och medborgarna*, s. 39

Händelseförloppet i fallet hade varit att privatpersonen Costa hade vägrat att betala en avgift till det statliga elbolaget ENEL. Costa ansåg att Italiens förstatligande av företaget hade stridit mot EG-fördraget. Domstolen konstaterade i målet att EG-fördraget skapade en egen rättsordning när det trädde i kraft; den nya gemenskapsrätten blev på så sätt en integrerad del av medlemsstaternas interna rätt och de nationella myndigheterna var tvungna att tillämpa den. Därmed var medlemsstaterna också tvungna att lämna företräde åt gemenskapsrätten framför den egna rätten.⁴⁷ Att förordningar utgör en del av den direkt tillämpliga rätten anges i EG-fördragets artikel 249; där sägs att en förordning ska ”till alla delar vara bindande och direkt tillämplig i varje medlemsstat”. Utgångspunkten är också att förordningarna ska tillämpas i sin gemenskapsrättsliga form, de får inte transformeras eller inkorporeras i den nationella rätten. I rättsfallet Kommissionen mot Italien uttryckte EG-domstolen att förordningar är direkt tillämpliga omedelbart genom att de publiceras i Europeiska gemenskapernas officiella tidning.⁴⁸

Rättsakter som inte är direkt tillämpliga ska införlivas i den nationella rätten. Direktiv är en rättsakt som förpliktar medlemsstaterna till ett visst resultat men överlåter åt medlemsstaterna att besluta hur detta resultat ska uppnås genom inhemsk lagstiftning. Ett direktiv måste alltså omvandlas till nationell rätt.⁴⁹

Principen direkt effekt betyder vidare att vissa gemenskapsrättsliga bestämmelser ger rättigheter och skyldigheter för enskilda som kan åberopas inför nationella domstolar och myndigheter. Till skillnad från den direkta tillämpligheten handlar direkt effekt huvudsakligen om en regels innehåll, dess materiella sida. Oavsett hur regeln är utformad eller vem som är adressaten ger den enskilda rättigheter och skyldigheter om den omfattas av principen om direkt effekt.⁵⁰

⁴⁷ Mål 6/64, Costa mot ENEL

⁴⁸ Melin, s. 39-46

⁴⁹ Bernitz, Ulf, et al, *Europarättens grunder*, s. 84-88

⁵⁰ Bernitz, s. 86-89

EG-domstolen har slagit fast i en rad rättsfall att alla typer av gemenskapsrättsliga rättsakter kan ge direkt effekt om de omfattar någon form av bindande rättighet eller rättslig förpliktelse. För att en regel ska ha direkt effekt krävs dessutom att den uppfyller kriterier om tydlighet, ovillkorlighet samt att den inte kräver några ytterligare åtgärder för tillämpning. En regel är tydlig om den kan åberopas inför en nationell domstol för att där användas som grund i ett avgörande. Ovillkorlighetskriteriet är infriat om regeln kan användas oberoende av någons bedömning eller fria skön.⁵¹

5.3.1 Vertikal och horisontell direkt effekt samt indirekt effekt

Den direkta effekten brukar delas in i vertikal och horisontell direkt effekt. Det är fråga om vertikal direkt effekt när gemenskapsrätten ger enskilda rättigheter som kan åberopas gentemot staten, det ska alltså vara ett rättsförhållande mellan enskild och statsmakt. Horisontell direkt effekt handlar däremot om att gemenskapsrätten tillhandahåller enskilda rättigheter gentemot andra enskilda, rättsförhållandet här är alltså enskilda emellan.⁵² Såväl vertikal som horisontell direkt effekt kan ha verkan ifråga om fördrag och förordningar.

Utgångspunkten för direktiv är dock att de enbart har vertikal direkt effekt, det vill säga, de ger individer rättigheter gentemot det allmänna. Denna verkan grundas på att direktiven riktas mot medlemsstaterna och inte enskilda. Den vertikala direkta effekten börjar gälla när staternas tidsfrist (normalt två år) för genomförande av ett direktiv har runnit ut utan att dess bestämmelser har införlivats. Men även under den föreskrivna fristen får medlemsstaterna inte genomföra åtgärder som allvarligt hotar

⁵¹ Bernitz, s. 86-89

⁵² Melin, Mats, et al, *EU:s konstitution. Maktfördelningen mellan den europeiska unionen, medlemsstaterna och medborgarna*, s. 41-42

förverkligandet av det resultat som direktivet stadgar; i så fall kan direktivet få bindande verkan enligt EG-domstolen.⁵³

För direktiv gäller dessutom principen om indirekt effekt. Direktiv har som angivits ingen horisontell direkt effekt. EG-domstolen har dock påbjudit att direktiv trots detta kan ha en avgörande betydelse även för rättsförhållanden mellan enskilda individer. Denna centrala grundsats fastställdes av EG-domstolen bland annat i rättsfallet *Marleasing SA mot La Comercial Internacional de Alimentacion*. Den avgörande rättsfrågan i fallet hade varit om ett bolagsdirektiv, som inte hade implementerats av Spanien, hade direkt effekt mellan två spanska enskilda rättssubjekt. Händelseförloppet var att bolaget *Marleasing* hade väckt talan om att ett annat bolag, *La Comercial*, skulle upplösas med hänvisning till gällande spansk rätt. *La Comercial* bestred *Marleasings* talan och menade att den åberopade ogiltighetsgrunden saknades i EG:s bolagsdirektiv. EG-domstolen konstaterade först att direktivet inte kunde åberopas då det rörde sig om en tvist mellan två enskilda parter och att direktiv saknar horisontell direkt effekt. Domstolen uttalade emellertid att ”en nationell domstol är skyldig att, så långt det är möjligt, tolka bestämmelser i nationell rätt, oberoende av om dessa antagits före eller efter direktivet, i ljuset av direktivets ordalydelse och syfte för att uppnå dess resultat”.⁵⁴ Denna tolkning har kommit att betecknas som ett direktivs indirekta effekt; medlemsstaternas myndigheter är alltså skyldiga att så långt som möjligt tolka nationell rätt i ljuset av antagna direktiv på området, oavsett om direktivet har implementerats eller om implementeringstiden ännu inte har löpt ut.⁵⁵

⁵³ Bernitz, Ulf, et al, *Europarättens grunder*, s. 86-88

⁵⁴ Mål C-106/89, *Marleasing SA mot La Comercial Internacional de Alimentacion*

⁵⁵ Bernitz, Ulf, et al, *Europarättens grunder*, s. 89-91

6 Erkännandeplikter

6.1 Innebörd

Erkännandeplikter är sådana rättsliga förpliktelser som tvingar en medlemsstat att erkänna en annan medlemsstats förvaltningsbeslut. De skapar gränsöverskridande samarbetskyldigheter ifråga om förvaltningsrättsliga förhållanden och ger beslutstatens avgörande rättslig verkan i hela unionen. EU-rättsliga erkännanderegler kan hittas inom såväl primärrätten som sekundärrätten.⁵⁶

6.2 Erkännandeplikter inom primärrätten

6.2.1 Lojalitetsprincipen

Lojalitetsprincipen är en grundläggande princip inom den europeiska gemenskapsrätten. Principen anses vara central för hela det EU-rättsliga systemet eftersom den är en del av basstrukturen för samarbetet inom unionen. Den är följaktligen betraktas som en konstitutionell beståndsdel av EU-rätten.⁵⁷

De viktigaste regleringarna av principen är EG-fördragets artikel 10 och EU-fördragets artikel 4.3. Innebörden av rättsregeln har också kommit att utvecklas främst genom EG-domstolens praxis. Domstolen har i flera avgörande rättsfall ansett att lojalitetsprincipen är av stor betydelse för det europarättsliga integrationsarbetet.

Lojalitetsprincipen stadgar att medlemsstaterna är förpliktigad att lojalt samarbeta med varandra och respektera varandras intressen och

⁵⁶ Wenander, Henrik, *Erkännande av utländska förvaltningsbeslut*, s. 116

⁵⁷ Wenander, s. 68

beslutsfattande. Medlemsstaterna ska också säkerställa att de skyldigheter som följer av fördraget och institutionernas åtgärder ska följas och genomföras. Detta ska uppfyllas i god tro och med de bästa ansträngningar för att få gemenskapsrätten att fungera som det objektivt sett var avsett att den skulle göra. Dessutom leder principen till att de nationella förvaltningsmyndigheterna förväntas ha ett ömsesidigt förtroende för varandras beslutsfattande och åtgärder. Medlemsstaterna är således ålagda en samarbetsförpliktelse som ska leda till att EU-rätten fungerar effektivt.⁵⁸

Förpliktelsen att samarbeta medför dels en skyldighet för medlemsstaterna att vara positivt verksamma för att främja samarbetet sinsemellan, dels en skyldighet att avstå från åtgärder som kan skada den europeiska samverkan.⁵⁹

Inhemska myndigheter ska också vid intresseavvägningar mellan nationella intressen och EU-rättsligt samarbete prioritera och bedöma frågor till förmån för gemenskapsrätten.⁶⁰

Principen om lojalitet gäller både när primärrätten eller sekundärrätten ålägger medlemsstaterna någon form av skyldighet. Framför allt är principen betydelsefull när gemenskapsrätten ger medborgarna någon form av rättigheter genom direkt effekt. Medlemsländerna ska här anpassa sin nationella lagstiftning och sina nationella myndigheters arbete så att de korresponderar med gemenskapsrätten. Emellertid, även om lojalitetsprincipen är omedelbart viktig i fråga om rättsakter som medför direkt effekt så har principen betydelse i andra fall också. Det är bland annat lojalitetsprincipen som EG-domstolen har använt som underlag när den har slagit fast att nationella domstolar ska tolka nationell lagstiftning i ljuset av

⁵⁸ Wenander, Henrik, *Erkännande av utländska förvaltningsbeslut*, s. 68-71

⁵⁹ Melin, Mats, et al, *EU:s konstitution. Maktfördelningen mellan den europeiska unionen, medlemsstaterna och medborgarna*, s. 38

⁶⁰ Bernitz, Ulf, et al, *Europarättens grunder*, s. 102

relevanta EU-direktiv vilka ännu inte har implementerats av medlemsstaten ifråga.⁶¹

Lojalitetsprincipen har en närmast självständig ställning inom gemenskapsrätten i och med att den har givits verkan och finns konkretiserad i såväl primärrättsliga som sekundärrättsliga bestämmelser. Den har dock inte direkt effekt utan den ska ses som en allmän förpliktelse vars faktiska innebörd i ett enskilt fall bestäms av fördragets och annan gemenskapsrätts olika bestämmelser.⁶²

6.2.2 Likabehandlingsprincipen

Likabehandlingsprincipen är likaså en av EU-rättens fundamentala regler och har betydelse vid erkännande av förvaltningsbeslut mellan EU:s medlemsländer.⁶³ Principen uttrycks i flera av fördragets bestämmelser och i EU-domstolens rättspraxis. Den viktigaste fördragsbestämmelsen som reglerar principen är artikel 12 i EG-fördraget och artikel 18 i EU-fördraget. Båda artiklarna betecknas vanligtvis som gemenskapens allmänna diskrimineringsförbud; likabehandling och diskrimineringsförbud är två sidor av samma mynt.

EU-rättens diskrimineringsförbud innebär att all diskriminering på grund av nationalitet är förbjuden inom fördragets tillämpningsområde. Principen ska tillämpas av såväl medlemsländerna som EU:s egna institutioner. Dessa får aldrig vidta åtgärder som kan medföra negativ särbehandling av en person, fysisk som juridisk, enbart på grund av dennes medborgarskap i en viss medlemsstat. Vad som ska anses vara fördragets tillämpningsområde har tolkats extensivt av EG-domstolen och framför allt givits stor genomslagskraft ifråga om fördragets regler om fri rörlighet.⁶⁴

⁶¹ Bernitz, Ulf, et al, *Europarättens gränser*, s. 101-103

⁶² Wenander, Henrik, *Erkännande av utländska förvaltningsbeslut*, s. 70-71

⁶³ Wenander, s. 135

⁶⁴ Bernitz, Ulf, et al, *Europarättens grunder*, s. 103

Den likabehandlingsprincip som kommer till uttryck i det generella diskrimineringsförbudet är subsidiär i förhållande till andra likabehandlingsregler inom primärrätten. Detta betyder att regeln ska tillämpas när ett sakområde inte är reglerat i fördragen; samtidigt som det allmänna diskrimineringsförbudet är subsidiärt ska alla primärrättsliga diskrimineringsförbud ändå tolkas mot bakgrund av artikel 12 i EG-fördraget och artikel 18 i EU-fördraget.⁶⁵

Likabehandlingsprincipen har direkt effekt och kan tillämpas omedelbart utan att behöva kopplas till någon specifik fördragsartikel om icke-diskriminering. EG-domstolen har fastslagit detta ibland annat i Phil Collins/Cliff Richard-fallet.⁶⁶ Målet handlade bland annat om huruvida likabehandlingsprincipen var tillämplig på tysk upphovsrätt och närstående rättigheter.

Diskriminering kan delas in i direkt diskriminering och indirekt diskriminering. Direkt diskriminering kännetecknas av att en medlemsstat lagstiftar att förmåner eller gynnsam behandling enbart ska vara reserverade åt statens medborgare. Om åtgärden omfattas av fördragens tillämpningsområde har staten brutit mot det gemenskapsrättsliga diskrimineringsförbudet enligt artikel 12 i EG-fördraget och artikel 18 i EU-fördraget. Indirekt diskriminering utmärks av att en medlemsstat inför lagstiftning som inte uttryckligen särbehandlar andra medlemsstaters medborgare men bestämmelserna är utformade så att dessa de facto missgynnas. Både direkt och indirekt diskriminering omfattas av det allmänna diskrimineringsförbudet.⁶⁷

Diskriminerande nationell lagstiftning kan i vissa fall vara tillåten. För att diskriminerande bestämmelser ska vara accepterade inom gemenskapen krävs att de uppfyller en proportionalitetsbedömning.⁶⁸

⁶⁵ Wenander, Henrik, *Erkännande av utländska förvaltningsbeslut*, s. 136

⁶⁶ Mål C-92/92, Collins mot Imtrat Handelsgesellschaft GmbH

⁶⁷ Wenander, s. 137

⁶⁸ Wenander, Henrik, *Erkännande av utländska förvaltningsbeslut*, s. 137

Bedömningen ska utgå från kraven om att den diskriminerande lagstiftningen ska fylla ett objektivt godtagbart syfte och den nationella åtgärden är proportionell, lämplig och nödvändig för sitt syfte. Om den nationella åtgärden inte uppfyller proportionalitetsbedömningen måste den aktuella medlemsstatens myndigheter erkänna eller i varje fall beakta det utländska förvaltningsbeslutet.⁶⁹

Vid en proportionalitetsbedömning ska det också göras en skillnad mellan betungande och gynnande förvaltningsbeslut. Vid betungande förvaltningsbeslut kan det inte föreligga någon erkännandeplikt. Plikten att erkänna föreligger således vid gynnande förvaltningsbeslut och det är i dessa fall som nationella tillståndskrav kan vara diskriminerande. Ett exempel på diskriminerande åtgärd inom utbildningsområdet som används inom doktrinen är följande: om Sverige skulle införa ett krav att enbart personer med svenskt gymnasiebetyg fick antas till högre studier i landet kan följden antas vara att personer med utländska examina skulle missgynnas i förhållande till personer med svenskt gymnasieintyg. I enlighet med EG-domstolens rättspraxis skulle en sådan svensk åtgärd utgöra otillåten indirekt diskriminering.⁷⁰

6.2.3 Den fria rörligheten för personer och tjänster

Ett av EU-rättens mest centrala drag är den fria rörligheten som är grundstenen i EU:s inre marknad. Den fria rörligheten garanterar fyra friheter inom unionen: fri rörlighet av varor, kapital, personer och tjänster mellan EU:s medlemsländer. Alla hinder som kan komma att begränsa den fria rörligheten mellan EU-länderna ska därmed avskaffas, oavsett om de är av politisk, juridisk, fysisk eller teknisk natur. Nationella myndigheter ska därmed sörja för att medborgare från olika medlemsstater effektivt ska

⁶⁹ Wenander, s. 137

⁷⁰ Wenander, s. 137-139

kunna tillgodogöra sig möjligheterna med den fria rörligheten.⁷¹ Erkännande av förvaltningsbeslut från övriga EU-länder är därmed en del av de nationella myndigheternas plikt och arbete.⁷²

Stadganden om den fria rörligheten och de fyra friheterna återfinns i fördragen men har kommit att tillämpas och utvecklas av EG-domstolen. Ytterligare reglering av friheterna har också gjorts genom antagande av sekundärrättsliga rättsakter. De primärrättsliga bestämmelserna om fri rörlighet för personer och tjänster regleras i artiklarna 39, 42 och 49 i EG-fördraget och artiklarna 49, 53 och 56 i EU-fördraget.

Syftet med den fria rörligheten för personer och tjänster är att möjliggöra för personer att kunna ha anställning, etablera sig eller erbjuda tjänster i en annan medlemsstat. De två friheterna för personer och tjänster är nära sammankopplade och EG-domstolen har förklarat att de vilar på en gemensam grund och ska tolkas likartat.⁷³

Utifrån den rättspraxis som har etablerats av EG-domstolen framgår det att fördragets bestämmelser om den fria rörligheten har både vertikal och horisontell direkt effekt. Det betyder att dessa regler ska tillämpas av medlemsstaternas nationella myndigheter.⁷⁴

⁷¹ Bernitz, Ulf, et al, *Europarättens grunder*, s. 175

⁷² Melin, Mats, et al, *EU:s konstitution. Maktfördelningen mellan den europeiska unionen, medlemsstaterna och medborgarna*, s. 23

⁷³ Wenander, Henrik, *Erkännande av utländska förvaltningsbeslut*, s. 159

⁷⁴ Wenander, s. 161

6.3 Erkännandeplikter inom sekundärätten

6.3.1 Principen om ömsesidigt förtroende

Principen om ömsesidigt förtroende är en fundamental regel för hela EU-rätten och den har en nära koppling till lojalitetsprincipen som regleras i fördragen. Tanken att EU:s medlemsländer ska hysa förtroende för varandra har kommit till uttryck inom en rad sekundärrättsliga rättsakter och inom EG-domstolens rättspraxis. För att det EU-rättsliga samarbetet ska vara välfungerande är det av avgörande betydelse att EU:s medlemsstater och deras myndigheter kan lita på varandra.⁷⁵

Ett viktigt rättsfall för utvecklingen av principen var målet Hedley Lomas. I rättsfallet menade brittiska myndigheter att spanska myndigheters kontroll av fårslakt är undermålig, och vägrade därmed att utfärda exportlicenser av får till Spanien. EG-domstolen konstaterade att brittiska myndigheter har en plikt att lojalt respektera spansk lagstiftning och myndighetsutövning. Därmed ansågs också det brittiska agerandet strida mot EU-rätten.⁷⁶

Den rättspraxis som EG-domstolen har etablerat anger följaktligen att skyldigheten att upprätthålla ömsesidigt förtroende medlemsländer sinsemellan är relativt långtgående. Plikten att hysa förtroende har verkan ifråga om harmoniserade rättsområden inom gemenskapen. Det är möjligt att det kan finnas en skyldighet till ömsesidigt förtroende även på områden där harmonisering saknas. I bland annat brottsmålet Gözütok och Brügge fastslog EG-domstolen att ömsesidigt förtroende mellan medlemsstaterna inte fordrade harmonisering.⁷⁷

⁷⁵ Wenander, s. 71

⁷⁶ Mål C-5/94: The Queen mot Ministry of Agriculture, Fisheries and Food, ex parte: Hedley Lomas (Ireland) Ltd

⁷⁷ Wenander, Henrik, *Erkännande av utländska förvaltningsbeslut*, s. 73-74

6.3.2 Principen om ömsesidigt erkännande

Principen om ömsesidigt erkännande anses vara den viktigaste bestämmelsen för erkännande av förvaltningsbeslut mellan EU:s medlemsländer eftersom den fastslår en de facto erkännandeplikt.⁷⁸ Denna grundregel har etablerats genom EG-domstolens rättspraxis och sedan stegvis utvecklats inom sekundärrätten. Principen gäller bland annat avseende de grundläggande friheterna där den medverkar till att undanröja hinder för den fria rörligheten och således den inre marknaden.⁷⁹

Kärnan i principen om ömsesidigt erkännande är att om ett förvaltningsbeslut har uppfyllt nationella krav och erkänts i ursprungsstaten ska det också anses ha uppfyllt värdstatens krav på området. Tanken bakom denna systematik är att förvaltningseffektiviteten inom EU ska öka samt att det så kallade dubbelbördeproblemet för enskilda ska förhindras. Dubbelbördeproblemet innebär att en medborgare i en medlemsstat kan tvingas att uppfylla två motstridiga krav i ursprungsstaten och värdstaten, vilket i vissa fall kan vara en omöjlighet, eller i varje fall, en praktisk svårighet; ett exempel på dubbelbördeproblem hade kunnat vara att en tjänsteutövare tvingas ha examina från såväl ursprungsstaten och värdstaten för att få utöva sitt yrke.⁸⁰

Det ledande avgörandet på området är målet Cassis de Dijon-målet. I rättsfallet hade Tyskland meddelat att vissa likörer och andra drycker måste innehålla en viss lägsta alkoholhalt för att få importeras och saluföras. Detta förbud kom att omfatta den franska vinbärslikören ”Cassis de Dijon” som lagenligt kunde säljas i Frankrike. EG-domstolen menade att i enlighet med principen om ömsesidigt erkännande ska en produkt som är tillåten i ett medlemsland också vara tillåten övriga EU-medlemsländer.⁸¹

⁷⁸ Wenander, s. 140

⁷⁹ Wenander, s. 140

⁸⁰ Wenander, Henrik, *Erkännande av utländska förvaltningsbeslut*, s. 143

⁸¹ Mål 120/78, Rewe-Zentra AG mot Bundesmonopolverwaltung für Branntwein

6.4 Erkännandeplikter inom sekundärrätten specifikt för yrkeskvalifikationer

6.4.1 Direktivet om ömsesidigt erkännande av yrkeskvalifikationer ⁸²

Europaparlamentet och rådet har tagit fram det så kallade direktivet om ömsesidigt erkännande av yrkeskvalifikationer för att underlätta för den som vill arbeta inom ett yrkeskvalificerat område i ett annat EU-land än det land där personen fått sin examen utfärdad.

Direktivet anger enligt vilka regler en medlemsstat som kräver bestämda yrkeskvalifikationer för tillträde till ett reglerat yrke ska erkänna yrkeskvalifikationer som förvärvats i en annan medlemsstat.⁸³

Enligt direktivet är ett reglerat yrke en yrkesverksamhet där det genom författningar krävs bestämda yrkeskvalifikationer för tillträde till utövande av verksamheten. Det kan handla om olika former av auktorisation, legitimation och så vidare. Yrkeskvalifikationer stadgas som kvalifikationer som har intygats i ett kompetensbevis. Detta kompetensbevis är någon form av examens-, utbildnings- eller annat behörighetsbevis för en yrkesutbildning som har utfärdats av en myndighet i en medlemsstat i enlighet med gällande lagstiftning.

En mottagande medlemsstats erkännande av yrkeskvalifikationer ska ge personen ifråga samma möjlighet att utöva det aktuella yrket som landets egna medborgare som är behöriga inom yrkesområdet.

⁸² Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/36/EG

⁸³ SOU 2009:71, *EU:s inre marknad*, s.109-111

Direktivet anger att principen om automatiskt erkännande ska gälla inom vissa yrkesområden. Automatiskt erkännande innebär att ett yrkesbevis inom yrkesområdet från en medlemsstat ska gälla direkt även i andra medlemsstater inom EU. Innehavare av ett yrkesbevis inom området ska därmed få utöva yrket på samma villkor oavsett vilken EU-stat de kommer ifrån. De yrkesområden där automatiskt erkännande gäller är bland annat läkare, tandläkare, sjuksköterskor med ansvar för allmän hälso- och sjukvård, veterinär, farmaceut och arkitekt.⁸⁴

Övriga yrken som är reglerade ska prövas ifråga om utbildning och erfarenhet för att kontrollera om de motsvarar de krav som uppställs i erkännandestaten. Om myndigheterna i medlemsstaten som prövar erkännandet av en yrkeskvalifikation finner att kvalitetskraven i utfärdandelandet motsvarar landets egna villkor, skall erkännandestaten godta utfärdade kompetensbevis. Utbildningarna i de olika medlemsländerna ska således vara jämförbara för att utgöra grund för erkännande.

Om erkännandestaten finner att kvalifikationerna från utfärdandelandet inte motsvarar de egna kraven ska kompletteringar begäras. Den första formen av komplettering är att erkännandelandet kan kräva viss arbetslivserfarenhet för att godta en yrkeskvalifikation, om utbildningen eller yrket ifråga inte är reglerat i utfärdandelandet. I sådana fall kan erkännandestaten kräva att sökanden har arbetat heltid i minst två år under de senaste tio åren – detta även i fall av att sökanden har en utbildning som motsvarar kvalitetskraven i erkännandestaten. Den andra formen av komplettering som erkännandestaten kan villkora är att sökanden genomgår en så kallad anpassningsperiod eller ett lämplighetsprov för att få sina yrkeskvalifikationer godkända. Omständigheterna i dessa fall är att sökandes yrkesutbildning antingen ligger på samma nivå men den är minst ett år kortare än vad erkännandestaten kräver, sökandens yrkesutbildning skiljer sig väsentligt från erkännandestatens utbildningskrav på något annat

⁸⁴ Art 21.

sätt eller yrket ifråga omfattar uppgifter i erkännandestaten som inte omfattas i utfärdandestaten. Om något av dessa sakförhållanden föreligger kan erkännandestaten följaktligen kräva att sökanden genomgår en anpassningsperiod på högst tre år (praktik), alternativt genomför ett lämplighetsprov för att efter det få sitt yrkesbevis godkänt.

Erkännandestatens myndigheter kan helt avfärda en sökandens begäran om erkännande om de bedömer att det är alltför stora skillnader i de yrkeskvalificerande utbildningarna ifråga mellan erkännandestaten och utfärdandestaten.

6.4.2 Direktiv om etableringsfrihet för advokater

85

Direktivet om etableringsfrihet för advokater inom den europeiska unionen syftar till att underlätta utövandet av advokatycket i en annan EU-medlemsstat än den i vilken auktorisationen förvärvades.

Enligt direktivet har en advokat rätt att under hemlandets yrkestitel utöva sin yrkesverksamhet i ett annat medlemsland om följande förutsättningar föreligger. Advokaten ska ha ansökt om registrering hos relevant myndighet i den andra medlemsstaten och där uppvisat bevis på behörighet från hemlandets myndigheter.

Om värdstaten erkänner hemstatens yrkesbevis ska advokaten ifråga ha rätt att utöva sin yrkesverksamhet utifrån samma förutsättningar som gäller för advokater med en jämförlig yrkestitel i värdlandet. Detta innebär att advokaten ska omfattas av samma yrkesmässiga och etiska regler som advokater med yrkeskvalifikationer som är erhållna i värdstaten.

⁸⁵ Direktiv 98/5/EG

6.5 Övriga mekanismer inom EU som främjar erkännande av utbildnings- och yrkesexamina

6.5.1 Bolognaprocessen

Bolognaprocessen är ett samarbete som har etablerats inom EU med ändamålet att skapa ett gemensamt, sammanhållet och europeisk område för högre utbildning (European Higher Education Area).

Kärnan i Bolognaprocessen är att genom olika överenskommelser och mekanismer underlätta för studenter och arbetssökande akademiker att röra sig över gränserna inom EU.

Bolognadeklarationen⁸⁶ är inte ett juridiskt bindande avtal utan samarbetet som deklARATIONEN initierade vilar på traditionell mellanstatlig samverkan. Emellertid, även om Bolognaprocessen enbart har en mellanstatlig grund har samarbetet blivit välutvecklat och bidragit till omfattande förändringar i många EU-länders utbildningssystem. Bolognasamarbetet omfattar för närvarande 45 europeiska länder, vilket således betyder att även stater som inte är medlemmar i EU ingår i samarbetet.⁸⁷

När samarbetet initierades genom Bolognadeklarationen år 1999 angavs att processen skulle vara genomförd år 2010. Resultatet av Bolognaprocessen skulle vara förverkligandet av de övergripande målen om främjad rörlighet inom unionen, förbättrad anställningsbarhet och ökad europeisk konkurrens- och attraktionskraft som utbildningskontinent.⁸⁸

Enligt Bolognasamarbetet ska denna målsättning framför allt uppnås genom att samarbetsländerna skapar jämförbara strukturer för högre utbildning

⁸⁶ Bolognadeklarationen från den 19 juni 1999

⁸⁷ Ds 2004:2, *Högre utbildning i utveckling – Bolognaprocessen i svensk belysning*, s. 37

⁸⁸ Ds 2008:80, *Gemensamma examina*, s. 29

inom sina respektive utbildningssystem. Den viktigaste aspekten i detta harmoniseringsarbete är införandet av en uppdelning på tre nivåer av det högre utbildningssystemet, jämförbara examina och ett gemensamt poängsystem. Tanken är att implementeringen av ett så att säga enhetligt utbildningssystem ska göra utbildningar och examina jämbördiga oavsett var de har utfärdats i Europa. Följaktligen ska denna harmonisering också medföra att den europeiska marknaden växer genom att det blir lättare att få sitt utbildningsbevis erkänt i länder utanför det egna utbildningssystemet.⁸⁹

I Sverige påbörjades en stor del av övergången till Bolognasystemet år 2007. De förändringar som genomfördes vid det tillfället var att all svensk högskoleutbildning delades in i tre nivåer (grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå) och varje examen kopplades till en av dessa nivåer med ett exakt antal högskolepoäng. Utbildning på varje nivå förutsätter och bygger på genomförande av tidigare nivåer. Därtill infördes ett nytt poängsystem för den svenska högre utbildningen för att vara jämförbar med poängsystem som andra länder inom Bolognasamarbetet genomfört.⁹⁰

6.5.2 Det europeiska systemet för meritöverföring inom yrkesutbildning (ECVET)⁹¹

Det europeiska systemet för meritöverföring inom yrkesutbildning (ECVET) är ett samarbete som har utvecklats för att göra det lättare att jämföra och öka förståelsen för kvalifikationer och kompetenser som utfärdas vid de olika yrkesutbildningarna runt om i EU. Tanken med systemet är inte att EU:s utbildningssystem ska bli likadana, men det är ett led i ambitionen att göra dem kompatibla.

⁸⁹ Ds 2008:80, *Gemensamma examina*, s. 29

⁹⁰ Proposition 2004/05:162 *Ny värld, ny högskola*, s. 8

⁹¹ Förslag till Europaparlamentets och rådets rekommendation om inrättandet av ett europeiskt system för meritöverföring inom yrkesutbildningen, 9 april 2008.

Systemet har ännu inte implementerats, men medlemsländerna uppmuntras att börja använda det frivilligt från och med år 2012.

Genom etableringen av ECVET ska det därmed också bli enklare att erkänna yrkesutbildningar mellan olika EU-medlemsstater. Den långsiktiga målsättningen är att systemet ska främja rörligheten och det livslånga lärandet inom det europeiska samarbetet.

Innebörden av ECVET är att en rad metoder för ansamling och överföring av meriter mellan olika utbildningssystem ska inrättas inom EU. Detta system ska göra att läranderesultat som en student inhämtat registreras och bestyrks för att sedan kunna föras över till ett utbildningsbevis som med enkelhet kan valideras i samtliga medlemsländer.

6.6 Erkännandeplikter inom svensk lagstiftning

6.6.1 Advokatverksamhet: Rättegångsbalken kap. 8

Rättegångsbalken kap. 8 reglerar advokatverksamheten i Sverige. Den som vill utöva verksamhet som advokat måste vara medlem av Sveriges advokatsamfund. Enligt kap. 8 § 2 får den som har hemvist i Sverige eller annat EU-land vara ledamot i advokatsamfund.

För att en person ska få bli ledamot i advokatsamfundet krävs dessutom att personen har avlagt kunskapsprov som är föreskrivna för behörighet till domarämbetet och har genomgått för advokatverksamhet erforderlig praktisk och teoretisk utbildning. Den ansökande anses ha uppfyllt dessa krav om personen är auktoriserad advokat i en annan medlemsstat enligt där gällande bestämmelser. Kraven anses också uppfyllda av den som har

genomgått en utbildning för att bli advokat i någon EU-stat och sedan i Sverige genomgått ett prov som visar att personen har tillräckliga kunskaper om den svenska rättsordningen. Kraven antas också vara uppfyllda om den sökande under minst tre år bedrivit faktisk och regelbunden advokatverksamhet i Sverige, under förutsättning antingen att verksamheten huvudsakligen omfattat svensk rätt eller att, om verksamheten inte huvudsakligen omfattat svensk rätt, att den sökande på annat sätt har förvärvat tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att antas till ledamot i samfundet.

Utöver dessa krav måste sökanden också ha gjort sig känd för redbarhet och i övrigt bedömas vara lämplig att utöva advokatverksamhet.

6.6.2 Läkerverksamhet: Förordning (1998:1513) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område och Socialstyrelsens föreskrifter om erkännande av yrkeskvalifikationer inom hälso- och sjukvården (2007:23)

Förordningen om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område reglerar hur läkarexamina från annat EU-land ska hanteras i Sverige.

Enligt 7 kap. 3 § ska en läkare på ansökan hos Socialstyrelsen få legitimation i Sverige om den sökande har ett sådant utbildnings-, examens- eller annat behörighetsbevis som läkare enligt Socialstyrelsens föreskrifter om erkännande av yrkeskvalifikationer inom hälso- och sjukvården.

Förordningens 7 kap. 4 och 5 §§ anger vidare att läkare som har genomgått föreskriven praktisk utbildning i annat EU-land har rätt att kalla sig allmänpraktiserande läkare och på ansökan få kompetens som

allmänpraktiserande läkare (Europaläkare) i Sverige om läkaren har svensk legitimation för läkaryrket.

Läkaren har på samma sätt rätt att kalla sig specialistkompetens läkare om den sökande har svensk legitimation för läkaryrket och ett bevis om specialistkompetens för läkare som anges i föreskrifterna meddelade av Socialstyrelsen. Bevisen om specialistkompetens får också bara utfärdas för specialiteter som är godkända i Sverige.

Det krav för erkännande av läkarexamen från annat EU-land är följande enligt Socialstyrelsens föreskrifter; 2 kap. 3 § anger att den sökande läkaren som genomgått sin utbildning i annat EU-land ska på ansökan hos Socialstyrelsen få legitimation för yrket om personen har ett sådant utbildnings-, examens- eller behörighet som anges i direktivet om ömsesidigt erkännande av yrkeskvalifikationer, direktiv 2005/36/EG (se tidigare 5.4.1).

Enligt 4 kap. 8 § i Socialstyrelsens föreskrifter kan Socialstyrelsen kräva att en sökande vidtar kompensationsåtgärder för att få sin läkarlegitimation erkänd i Sverige.

Om den sökande har genomgått en utbildning som ger behörighet till läkaryrket i ett annat EU-land, men utbildningen är minst ett år kortare än motsvarande svenska utbildning måste den sökande styrka sina yrkeskvalifikationer genom att utföra praktiktjänst under en anpassningsperiod eller genom att genomföra ett lämplighetsprov. Sökanden får själv välja mellan alternativen. Samma sak gäller om den sökande har genomgått en läkarutbildning som till sitt innehåll väsentligt skiljer sig från motsvarande svensk utbildning eller om det svenska läkaryrket inbegriper arbetsuppgifter som inte ingår i läkaryrkets arbetsuppgifter i det land där sökandens examen utfärdats.

Socialstyrelsen får dock inte kräva kompensationsåtgärder om den sökande har erhållit yrkeserfarenhet som kompenserar de väsentliga skillnaderna vad gäller den utländska utbildningstiden eller utbildningens längd.

Här kan noteras att det ställs inga lagstiftningsmässiga språkrav eller samhälls- och författningskunskapskrav för att en läkare från ett annat EU-land ska bli legitimerad i Sverige. Uppfyller läkaren de ovan angivna kraven ska denne erhålla en rätt att praktisera sitt yrke här i landet. Istället är det upp till varje enskild arbetsgivare att kontrollera att en läkare från en annan EU-stat har tillräckliga språk- och lagstiftningskunskaper för att vara kvalificerad nog att utöva yrket i Sverige.⁹² Detta kan jämföras med att såväl språk- som författningskunskapskrav ställs på läkare från länder utanför EU som önskar bli legitimerade i Sverige.⁹³

6.6.3 Räddningsledare: förordning (2003:789) om skydd mot olyckor

En räddningsledare är en form av brandingenjör som har till uppgift att ansvara för den kommunala räddningstjänsten i Sverige. Behörig att vara räddningsledare är enligt förordningens kap. 3 § 9 den som genomgått en särskild utbildning hos Myndigheten för samhällsskydd och beredskap eller hos Statens räddningsverk.

En person som är medborgare i annat EU-land än Sverige är behörig att arbeta som räddningsledare i Sverige om personen har kvalifikationsbevis i form av examens-, utbildnings- eller annat kompetensbevis över behörighetsgivande utbildning. Personen ska ansöka om erkännande av sina kvalifikationer hos Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

⁹²<http://www.socialstyrelsen.se/ansokaomlegitimationochintyg/legitimation/utbildadieunorge,island,liechtensteinschweiz/sprakochforfattning>

⁹³<http://www.socialstyrelsen.se/ansokaomlegitimationochintyg/legitimation/utbildadiannatland/lakare>

Om personens kvalifikationsbevis har utfärdats utanför EU, men erkänts av annat EU-land än Sverige, ska Sverige erkänna beviset om den sökanden har tre års yrkeserfarenhet inom yrket på det erkännande landets territorium och det har intygats av detta land.

Om räddningsledaryrket inte är ett reglerat yrkesområde i sökandens hemland måste denne dessutom i sådana fall ha utövat yrket under minst två år i sitt hemland under de tio år som föregått tillhandahållandet av tjänsten i Sverige.

Om personen ifråga har flyttat till Sverige från annat EU-land enbart för att tillfälligt utföra brandskyddskontroll gäller inte den angivna regleringen.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap får meddela ytterligare föreskrifter som ska vara uppfyllda för att yrkeskvalifikationen som räddningsledare från annat EU-land ska erkännas i Sverige och därmed ge behörighet åt en sökande att utöva yrket i Sverige.

7 Grunder för att vägra erkännande

7.1 Innebörd

Det finns en rad rättsgrunder inom EU-rätten som gör det möjligt för medlemsstater att vägra erkänna en annan medlemsstats förvaltningsbeslut.

Förvaltningsmyndigheters möjlighet att vägra erkänna ett beslut handlar om avslag i enskilda fall där uttryckliga principer ger den rätten. Möjligheten att kunna avslå ett förvaltningsbeslut grundar sig i botten att en myndighet måste prioritera rättssäkerhet och legalitet framför intresset av samarbete. Intresset av rättssäkerhet handlar både om staternas behov av att ange rättsliga skyddsnivåer inom det egna territoriet men också om enskildas intresse av trygghet.⁹⁴

7.2 Förvaltningsbeslutet är återkallat, upphävt eller ändrat

En väsentlig brist i ett utländskt förvaltningsbeslut som erkännandestatens myndighet kan behöva hantera är om beslutsstaten återkallat, upphävt eller ändrat beslutet ifråga.

Ett exempel på utbildningsområdet är om en erkännandestat hade behövt hantera situationen att ett examensbevis upphävs av myndigheterna i beslutsstaten på grund av att det har upptäckts att det var baserat på falska uppgifter.⁹⁵

⁹⁴ Wenander, Henrik, *Erkännande av utländska förvaltningsbeslut*, s. 196-197

⁹⁵ Wenander, s. 203

Problematiken att ett beslut återkallats, upphävts eller ändrats kan hanteras på två sätt. Den ena linjen är att om ett förvaltningsbeslut inte längre har giltighet i beslutsstaten så bör det följaktligen inte ges rättsverkningar i erkännandestaten heller. Den andra linjen är att en enskild av rättssäkerhetsskäl bör kunna utgå från att ett beslut som givits rättsverkan i erkännandestaten ska ha fortsatt giltighet oavsett om grundbeslutets status har förändrats.⁹⁶

I några fall har Sverige valt att specialreglera när en annan stats ändrade bedömning av ett förvaltningsbeslut ska ges rättsliga verkningar även i landet. Svenska myndigheter förpliktigas då uttryckligen att erkänna en annan stats återkallelsebeslut.⁹⁷

Sveriges generella hållning i frågan, det vill säga när det saknas särskild lagstiftning, är att en beslutsstats ändrade uppfattning i ett ärende inte omedelbart leder till en återkallelse av ett svenskt erkännandebeslut. Framför allt spelar EU:s bestämmelser om den fria rörligheten en viktig roll i sammanhanget. Återkallelser av beslut hade ökat friktionen inom den inre marknaden vilket i sin tur hade inneburit att tanken om personlig och ekonomisk frihet inom EU hade gått om intet. För att förhindra denna oönskade effekt inom EU ska ändringar i beslut inte ges en gränsöverskridande effekt per automatik.⁹⁸

Tidpunkten för återkallandet, upphävningen eller ändringen av ursprungsbeslutet är viktig för hur Sverige ska förhålla sig till beslutsstatens förändrade inställning i en fråga. Sverige ska inte erkänna ett utländskt förvaltningsbeslut om beslutet redan har upphävts innan en svensk myndighet har hunnit behandla ärendet; i realiteten finns då inget beslut att ta ställning till och erkänna. Om läget är sådant att Sverige redan hunnit erkänna ursprungsbeslutet så ska det svenska erkännandebeslutet fortsätta ha verkan. Det utländska beslutet fortlever därmed genom det svenska

⁹⁶ Wenander, Henrik, *Erkännande av utländska förvaltningsbeslut*, s. 205-206

⁹⁷ Wenander, s. 205-206

⁹⁸ Wenander, s. 204-205

erkännandet eftersom beslutets rättsliga verkan i Sverige inte automatiskt följer dess rättsliga verkan i den ursprungliga beslutsstaten.⁹⁹

7.3 Förvaltningsbeslutet är olagligt

En svensk förvaltningsmyndighet har utrymme att vägra att erkänna ett utländskt förvaltningsbeslut om det strider mot någon rättsregel och är därmed att anses som olagligt.¹⁰⁰

Förvaltningsbeslut som kan anses utgöra olagliga avgöranden delas vanligtvis in i två kategorier: förfarandefel (processuella fel) och bedömningsfel (materiella fel). Ett beslut är behäftat med ett förfarandefel om beslutsstatens myndigheter i sin handläggning av det aktuella ärendet nyttjat handläggningsregler som avviker från regelverket som gäller i normala fall. Det kan till exempel handla om avvikelser i form av att en obehörig tjänsteman har ombesörjt ärendet, att en sakägare inte har fått yttra sig i ärendet eller att part i ärendet inte har fått ta del av relevanta handlingar. Ett förvaltningsbeslut som innehåller bedömningsfel är ett avgörande som är grundat på felaktigt tillämpade materiella rättsregler; den innehållsmässiga tolkningen av beslutet är alltså defekt.¹⁰¹

Huvudregeln är att avvikelser från svenska rättsregler i ett utländskt förvaltningsbeslut generellt inte utgör grund för att bortse från beslutet som enligt en erkännanderegeln ska gälla i Sverige. Denna utgångspunkt motiveras med tanken att erkännande av utländska beslut ska präglas av tillförlit och acceptans av andra rättsordningar och deras förvaltningssystem.¹⁰²

Lojalitetsprincipen och principen om ömsesidigt förtroende mellan EU-länder gör också att svenska myndigheter är starkt begränsade i att vägra

⁹⁹ Wenander, *Erkännande av utländska förvaltningsbeslut*, s. 205

¹⁰⁰ Wenander, s. 207

¹⁰¹ Wenander, s. 207-208

¹⁰² Wenander, s. 208

erkänna ett förvaltningsbeslut som härrör från ett annat EU-land, oavsett om beslutet enligt erkännandestaten strider mot nationell rätt eller EU-rätt. Detta illustreras genom rättsfallet Hedley Lomas (se sidan 28). EG-domstolen har framför allt betonat att erkännandet av förvaltningsbeslut medlemsländer emellan ska vara som starkast på den fria rörlighetens område. Domstolen har i fråga om den fria rörligheten för personer och tjänster åtskilliga gånger anfört att erkännandestater ska vara bundna av en beslutsstats intyg om utfärdade examina och yrkeskvalifikationer. Ett motsatt förhållningssätt hade medfört att intygen, och också idén om den rörligheten för personer, hade förlorat sin effektivitet.

EG-domstolen har också flera gånger uttalat att en erkännandestat inom unionen inte får ompröva en beslutsstats avgörande, även om det eventuellt innehåller brister som är lagstridiga. Enligt domstolen kan erkännandestaten hantera problemet antingen genom att underrätta beslutsstaten om att dess myndigheter har utfärdat ett regelstridigt beslut eller så kan medlemsstaten initiera en fördragsbrottstalan.¹⁰³

Den enda möjligheten som erkännandestater har att bortse från beslut som grundar sig på lagstridigt tillämpad EU-rätt är om de kan visas vara så kallade nulliteter. Rättsgrunden nullitet har inom EU-rätten sitt ursprung i att EU:s institutioner förklarat att vissa grovt felaktiga rättsakter ska anses vara nulliteter och till följd därav sakna rättsverkan. Premissen inom det europarättsliga samarbetet är att de rättsakter som EU:s institutioner utfärdar är rättsligt korrekta. EG-domstolen har dock förklarat att i vissa exceptionella undantagsfall kan EU:s rättsakter innehålla allvarliga fel. I rättsfallet PVC uttalade domstolen att om en rättsakt innefattar fel som är uppenbart grova kan de inte tolereras av gemenskapen och ska därför förklaras sakna rättsverkan och bedömas som nulliteter. Domstolen har bedömt att det avgörande momentet för om en rättsakt innehåller ett uppenbart fel är om felaktigheten framgår vid första genomläsningen av

¹⁰³ Wenander, *Erkännande av utländska förvaltningsbeslut*, s. 219-220

handlingen. Felet ska alltså framgå omedelbart vid en granskning av beslutet.¹⁰⁴

EG-domstolens resonemang kring EU-rättsaktens nullitet kan i överförd bemärkelse också användas vid bedömningen av förvaltningsbesluts giltighet i förhållande till EU-rätt. På samma sätt som i fråga om rättsaktens giltighet har EG-domstolen menat att förvaltningsmyndigheters verkan kan begränsas om de innehåller grova felaktigheter i förhållande till EU-rätten. I rättsfallet van de Bijl slog EG-domstolen fast att en erkännandestat inte är bunden av ett utländskt förvaltningsbeslut om det är baserat på en uppenbar felaktighet. Rättsfallet berörde tolkningen av ett direktiv om bestämmelser om erkännande av yrkeskvalifikationer. Omständigheterna i fallet var att de Bijl hade fått ett intygande från brittiska myndigheter om att han arbetat i landet under viss tid. Nederländska myndigheter menade dock att de Bijl arbetat i Nederländerna under samma tid när de Bijl åberopade det brittiska intyget i landet. De nederländska myndigheterna menade därför att intyget var felaktigt. EG-domstolen fastslog i sitt avgörande att Nederländerna som erkännandestat i detta fall inte är bundet av det utländska intyget då det innehöll en uppenbar felaktighet.¹⁰⁵

En viktig sak att notera i sammanhanget är att erkännandestatens möjlighet att hävda nullitet och vägra erkänna en annan EU-stats förvaltningsbeslut är just en valfri möjlighet och följaktligen inte förpliktelse som måste verkställas.¹⁰⁶

Det finns skilda uppfattningar om hur Sverige bör agera när det visar sig att en beslutstats ursprungliga avgörande strider mot den statens rättsordning. Utgångsläget är att Sverige inte ska behöva kontrollera om beslutstats myndigheter har tillämpat den egna lagstiftningen på ett korrekt sätt. Generellt betyder detta att även om beslutstats bestämmelser har används på ett inkorrekt sätt vid beslutets tillkomst så ska erkännandebeslutet

¹⁰⁴ Wenander, *Erkännande av utländska förvaltningsbeslut*, s. 221-224

¹⁰⁵ Mål 130/88 C.C. van de Bijl mot Staatssecretaris van Economische Zaken; återgivet i Wenander s. 222

¹⁰⁶ Wenander, s. 221-224

fortsätta ha verkan i Sverige. Det råder emellertid delade meningar huruvida beslut som utgör nulliteter enligt beslutstatens rättssystem ska ges fortsatt erkännande. Vissa inom doktrinen menar att ett svenskt erkännandebeslut inte ska ges verkan om det visar sig att beslutet är en nullitet enligt beslutstatens lagstiftning. Detta på grund av att nullitet medför att det inte längre finns något beslut att erkänna. Andra hävdar i motsats att erkännandegrunderna och erkännandesystematiken väger tyngre än de sammanlagda skälen för att vägra erkänna ett förvaltningsbeslut.¹⁰⁷

7.4 Förvaltningsbeslutet är olämpligt

Ett förvaltningsbeslut kan vara bristfälligt i bemärkelsen att det är olämpligt för erkännande. Förvaltningsmyndigheterna i en erkännandestat kan utifrån detta perspektiv i viss mån vägra att erkänna ett utländskt beslut genom att hänvisa till grunderna ordre public (hänsyn till den allmänna ordningen) och fraude à la loi (intresset att hindra kringgående av lagstiftning).¹⁰⁸

7.4.1 Ordre public: hänsyn till den allmänna ordningen

Rättsgrunden ordre public innebär att det finns en möjlighet för en erkännandestat att vägra ge verkan åt ett beslut som kan medföra en fara för den allmänna ordningen. Ordre public är således en säkerhetsventil som försäkrar att förvaltningsmyndigheter kan agera för att ge skydd åt intressen som är fundamentala för dess rättsordning.¹⁰⁹

En viktig utgångspunkt vid tillämpningen av ordre public-regeln är att den ska nyttjas i enskilda fall för att hantera oförutsedda situationer som kan leda till ordningsproblem i erkännandestaten. Regeln får inte leda till att

¹⁰⁷ Wenander, *Erkännande av utländska förvaltningsbeslut*, s. 225-226

¹⁰⁸ Wenander, s. 226

¹⁰⁹ Wenander, *Erkännande av utländska förvaltningsbeslut*, s. 227

erkännandestaten genom dess tillämpning ger uttryck för bristande förtroende för beslutstatens rättsordning som helhet. Exempelvis bör inte korruptionsproblem i ett land leda till att Sverige vägrar erkänna examensbevis som landet har utfärdat.¹¹⁰

Möjligheten att använda ordre public ska också begränsas till att tillämpas enbart när det är uppenbart olämpligt att erkänna en annan stats förvaltningsbeslut. För att beslutet ska uppfylla detta kriterium krävs att det avviker helt från grundläggande värden i den svenska rättsordningen. Det kan till exempel handla om att erkännandestaten vägrar ge verkan åt problem som kan åsamka allvarliga miljöproblem i landet och därmed utgöra ett hot mot landets ordning och säkerhet.¹¹¹

7.4.2 Fraude à la loi: kringgående av lagstiftning

Utrymmet att vägra erkänna ett utländskt förvaltningsbeslut med hänvisning till fraude à la loi baseras på att ett erkännande av beslutet hade inneburit ett kringgående av erkännandestatens lagstiftning. I allmänhet handlar det om att enskilda personer väljer att utnyttja beslutstatens rättsordning för att dra nytta av dess gynnsamma effekter i erkännandestaten. Ett typiskt fall av fraude à la loi är att en person väljer att ta körkort i en stat där kraven för utfärdande är lägre för att sedan få körkortet erkänt i en stat med högre krav för utfärdande av körkort.¹¹²

Likt frågan om ordre public ska frågan om fraude à la loi enbart bedömas i enskilda fall och inte användas för att bedöma beslutstatens rättsordning i allmänhet.¹¹³

EG-domstolen har utvecklat en särskild rättspraxis ifråga om hur EU-länderna ska agera i fall av fraude à la loi. Tanken är att principen om

¹¹⁰ Wenander, s. 228

¹¹¹ Wenander, s. 228

¹¹² Wenander, *Erkännande av utländska förvaltningsbeslut*, s. 233

¹¹³ Wenander, s. 237

ömsesidigt erkännande utgör grunden för betydelsen av att motverka kringgående av medlemsländernas olika rättsordningar. Domstolen har i flera rättsfall angivit att EU:s medlemsländer får avvika från bestämmelser om fri rörlighet om de råkar ut för ett fall av kringgående. Den har också uttalat att ett medlemsland kan vägra erkänna yrkeskvalifikationer från en annan medlemsstat om det framgår att situationen rör sig om ett kringgående på ett icke-harmoniserat rättsområde. Samtidigt är det viktigt att framhålla att EG-domstolen har konstaterat att enskilda ska kunna erhålla kvalifikationer i andra medlemsstater utan att det anses vara kringgående av rättsordning eftersom det följer av grundtanken om den fria rörligheten. Detta betyder att det går att vägra att erkänna ett förvaltningsbeslut från ett annat EU-land om det framgår av situationen att syftet med en persons agerande är att kringgå en stats nationella rättsregler, inte att nyttja den fria rörligheten.¹¹⁴

7.5 Förvaltningsbeslutet är en kränkning mot mänskliga rättigheter

Om ett utländskt förvaltningsbeslut strider mot en enskilds mänskliga rättigheter finns det utrymme för en myndighet att vägra erkänna avgörandet. Myndigheten själv hade agerat kränkande om den hade godtagit ett beslut som kränker den enskildes rättigheter. Frågan om skyddet av fri- och rättigheter kan exempelvis bli aktuella vid beslut som baseras på rasistiska, politiska eller religiösa skäl.¹¹⁵

Den centrala regleringen på området är Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Konventionen är en integrerad del av EU-rätten genom att varje EU-medlemsstat också måste vara konventionsstat för att ett medlemskap i unionen ska vara aktuellt. Det regelverk för skyddet av mänskliga rättigheter som

¹¹⁴ Wenander, s. 236

¹¹⁵ Wenander, *Erkännande av utländska förvaltningsbeslut*, s. 238

Europakonventionen stipulerar är således en del av rättighetsskyddet såväl inom den svenska statsrätten som inom EU-rätten.¹¹⁶

Europakonventionens rättsställning i Sverige är att den är överordnad all annan lagstiftning i landet förutom de svenska grundlagarna. Den ska sålunda gälla i Sverige som lagstiftning av högre dignitet.¹¹⁷

Om ett förvaltningsärende har grundats på en kränkning av mänskliga rättigheter har erkännandestaten en plikt att vägra erkänna avgörandet. Intresset av att förvara den enskildes rättigheter ska gå före Sveriges intresse av att upprätthålla ett samarbete med beslutsstaten. Inom doktrinen har det likväl anförts att en stat som är ansluten till Europakonventionen även har en skyldighet att kontrollera att ett utländskt beslut som dess myndigheter har tagit ställning till respekterar de mänskliga fri- och rättigheterna.¹¹⁸

¹¹⁶ Wenander, s. 239

¹¹⁷ Bring, Ove, et al, *Sverige och folkrätten*, s. 121-126

¹¹⁸ Wenander, *Erkännande av utländska förvaltningsbeslut*, s. 240-243

8 Kommentar och sammanfattning

8.1 Svenskt erkännande av utbildningsexamina och yrkeskvalifikationer

Utgångspunkten ifråga om svenska myndigheters erkännande av utbildningsexamina och yrkeskvalifikationer är att Sverige har beslutanderätt i saken. Den nationella bestämmanderätten gör att den svenska riksdagen och därmed den svenska normgivningsmakten primärt bestämmer när utländska förvaltningsbeslut ska erkännas i landet. Detta är ett utflöde av principen om statssuveränitet som är en erkänd regel inom den internationella rättsordningen.

Som ett led i Sveriges statssuveränitet och självbestämmande har landet en möjlighet att begränsa den egna suveräniteten och normgivningen. Den svenska anslutningen till EU och det påföljande överlämnandet av normgivningsmakt till EU:s institutioner har medfört att EU istället för Sverige kan utfärda rättsakter inom vissa politiska områden.

Den rätt som EU har givits av medlemsstaterna att lagstifta om den fria rörligheten och den gemensamma marknaden är en central del i svenska myndigheters förpliktelse att erkänna examensbevis från andra EU-länder. De fyra friheterna som garanterar rätten för personer, tjänster, varor och kapital att utan hinder passera mellan medlemsländerna ska möjliggöra för studenter och arbetstagare att röra sig fritt inom hela EU. Denna rättighet om fri rörlighet medför att erkännande av examensbevis är en del av studenters och arbetstagares möjlighet att oförhindrat etablera sig och praktisera sitt yrke i samtliga medlemsstater.

De olika EU-rättsliga principerna som kommer till uttryck i såväl primär- som sekundärrätten skapar också skyldigheter för svenska myndigheter att erkänna bevis om utbildnings- och yrkesexamina som har utfärdats i andra EU-medlemsstater. Lojalitetsprincipen i EG-fördragets artikel 4.3 och EU-fördragets artikel 10 uttrycker att medlemsstaterna är skyldiga att troget samarbeta med varandra och respektera varandras beslutsfattande och intressen. Vidare stadgar likabehandlingsprincipen i artikel 12 EG-fördraget och artikel 18 i EU-fördraget att all diskriminering på grund av nationalitet är förbjuden inom EU. Detta betyder bland annat att Sveriges institutioner måste granska och pröva ärenden som berör EU-medborgare objektivt, sakligt och jämlikt. Likaledes fastslår principerna om ömsesidigt erkännande och ömsesidigt förtroende att medlemsstaterna ska respektera varandras förvaltningsbeslut och känna lojalitet och förtroende i förhållande till en annan medlemsstats beslutande. Sammanvägt innebär de anförda principerna att Sverige – och övriga EU-medlemsstater – ska arbeta tillgivet för att förvaltningsbeslut som har utfärdats i en annan EU-stat ska ges verkan i det egna landet. Följaktligen ska Sverige erkänna utbildnings- och yrkesexamina som har utfärdats i ett annat medlemsland på ett sätt som är lojalt, sakligt och ändamålsenligt för att främja den fria rörlighet inom unionen.

De specifika erkännandeplikter av utbildnings- och yrkesexamina som finns inom sekundärrätten går i linje med de principer inom EU-rätten som främjar erkännande av förvaltningsbeslut mellan EU-medlemmarna. Direktivet om ömsesidigt erkännande av yrkeskvalifikationer anger uttryckligen att EU-länder ska erkänna yrkesexamina som utfärdats av myndigheter i ett annat EU-land. Med de olika principerna som förordar erkännande av förvaltningsbeslut som grund och direktivet om ömsesidigt erkännande som en lagstiftningsmässig konkretiserar dessa principer kan det konstateras att svenska myndigheter är skyldiga att erkänna examina som har utfärdats i ett annat EU-land.

Det som kan komma att förhindra ett erkännande är om en grund för vägrande av erkännande föreligger. Det finns en rad situationer som kan medföra att en svensk myndighet ska vägra att erkänna ett förvaltningsbeslut från ett annat medlemsland. Exempelvis kan det handla om att det ursprungliga förvaltningsbeslutet som ska erkännas är återkallat, upphävt eller ändrat. Det kan också röra sig om att förvaltningsbeslutet är olagligt eller bryter mot grundläggande mänskliga rättigheter. Huruvida grund att vägra erkännande föreligger får bedömas i varje enskilt fall, men med tanke på EU-rättens starka betoning på bland annat ömsesidigt förtroende får det anses att svenska myndigheter bör agera enligt försiktighetsprincipen ifråga om att vägra erkänna ett annat EU-lands förvaltningsbeslut. Därmed kan det sägas att myndigheterna i Sverige ska erkänna andra EU-staters examina, men kan vägra att validera ett sådant bevis om ett hinder föreligger i det enskilda fallet.

8.2 Yrkena advokat, läkare och räddningsledare

Utövandet av advokatycket över gränserna i EU regleras även genom ett särskilt direktiv om etableringsfrihet för advokater. Enligt direktivet ska ett yrkesbevis för advokater erkännas medlemsländerna emellan om värdlandets myndigheter finner att en sökande advokat uppvisar behörighet. Den svenska rättegångsbalken konkretiserar vilka villkor en advokat från ett annat EU-land måste uppfylla för att få sin yrkesexamen erkänd i Sverige. Kraven som ställts på den sökande med utländsk examen är samma krav som ställs på svenska jurister som gör anspråk på att utöva verksamhet som advokater. Detta gör att EU-principen om likabehandling bör anses vara uppfylld ifråga om de krav som svensk lagstiftning ställer på att en jurist från annan EU-stat ska få sin advokatlegitimation erkänd här i landet.

Läkarexamina som har utfärdats i ett EU-land ska som har anförts erkännas automatiskt i andra EU-länder enligt direktivet om ömsesidigt erkännande.

Den svenska förordningen om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område och Socialstyrelsens föreskrifter om erkännande av yrkeskvalifikationer inom hälso- och sjukvården specificerar hur svenska myndigheter ska förhålla sig till sökanden med läkarexamina utfärdade i andra medlemsstater. De svenska reglerna är i stort utformade helt i enlighet med direktivet om ömsesidigt erkännande eftersom de stadgar i princip samma krav för exempelvis komplettering som anges i direktivet¹¹⁹. Genom detta har erkännandet av läkaryrket i stort sett harmoniserats i hela EU, vilket bör vara fördelaktigt för yrkeskategorin. Oavsett i vilket EU-land en läkare erhåller sin utbildning, kan dennes kvalifikationer valideras tämligen effektivt.

Detta visar på att den EU-rättsliga lagstiftningen har fått genomslag i Sverige och att den efterföljs av svenska myndigheter. I motsats till erkännande av till exempel advokatycket förefaller det därmed enklare att påbörja utövandet av läkarverksamhet i Sverige eftersom utgångspunkten är att yrkesbeviset ska ha direkt verkan här i landet; det krävs mindre administrativt bemödande för att läkarkvalifikationer ska erkännas i jämförelse med advokatqualifikationer.

Erkännandet av räddningsledarexamina omfattas också av direktivet om ömsesidigt erkännande, vilket betyder att svenska myndigheter har att validera räddningsledarexamina som har sitt ursprung i ett EU-land. Emellertid, precis som i fallet med advokatycket ska svenska myndigheter utfärda erkännande av räddningsledarexamen genom ett särskilt beslut. Myndigheterna ska bedöma om den utländska räddningsledarexamen är jämförbar med en svensk examen inom samma område. Här sker således inget omedelbart erkännande som i fallet med läkarexamina. Den svenska förordningen om skydd mot olyckor anger dessutom att en yrkesexamen ifråga om räddningsledare ska erkännas i Sverige om den sökande har kompetensbevis från ett annat EU-land. Svenska myndigheter har sålunda

¹¹⁹ Jfr med förordningen (1998:1513) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område och Socialstyrelsens föreskrifter (2007:23) om erkännande av yrkeskvalifikationer inom hälso- och sjukvården och direktivet om ömsesidigt erkännande

att erkänna räddningsledarkvalifikationer från annan medlemsstat genom en prövning ifråga om jämförbarhet. Huruvida erkännande sker bestäms genom ett särskilt beslut.

Erkännandet av utländska examina kan sålunda ske via både så kallade särskilda beslut och via omedelbart erkännande av det utländska examensbeviset. Erkännande av ett utländskt advokatbevis eller ett utländskt räddningsledarbevis sker genom särskilda beslut. Direktivet om ömsesidigt erkännande av yrkeskvalifikationer anger att EU-länder ska erkänna reglerade yrkesexamina sinsemellan, men att värdlandets myndigheter får göra en prövning för att kontrollera att ursprungsstatens krav på kvalifikationer motsvarar kraven i värdlandet. Sverige ska härmed pröva om exempelvis en advokat- eller räddningsledareexamen som är utfärdad i ett annat land är jämförbar med svenska utbildnings- och yrkeskrav ifråga om dessa yrken. I kontrast till detta ska exempelvis en läkarexamen enligt samma direktiv erkännas automatiskt i värdlandet. Detta betyder att läkarexamina som har utfärdats i ett annat EU-land än Sverige ska gälla omedelbart här i landet. Något särskilt beslut behöver sålunda inte utfärdas för att en läkarexamen från ett annat EU-medlemsland ska ha direkt giltighet och användbarhet i Sverige.

En intressant frågeställning i sammanhanget är varför exempelvis vissa reglerade yrken tillmäts omedelbar verkan i samtliga EU-länder medan andra yrken som är reglerade måste valideras genom särskilda beslut? Jämförs exempelvis läkar- och juristyrket är det tämligen givet varför en läkarexamen erkänns automatiskt medan en advokatmeritering kräver en särskilt prövning för erkännande. Läkaryrket, baserat på naturvetenskap och följaktligen kunskaper som är så att säga allmängiltiga, kan utövas vederbörligt oavsett vilket land yrket praktiseras i eftersom kunskaperna som behövs i yrket inte är nationellt utan universellt betingade. Enkelt uttryckt är den mänskliga kroppen uppbyggd enligt samma anatomi i till exempel både Sverige och Österrike. Läkarens kompetens ska vara oberoende av vilket land denne befinner sig i – att läkaren sedan kan behöva

komplettera med bland annat språkkunskaper är oberoende av läkarens yrkeskunskaper. Advokatycket å andra sidan är en nationellt betingad profession, även om den på senare år har kommit att präglas allt mer av bland annat EU-rätten. I och med att den nationella rättsordningen är en väsentlig och integrerad del av själva det juridiska yrket är det därför naturligt att den sökande advokaten måste uppvisa att denne behärskar även värdlandets rättsordning för att få utöva yrket där. Arbetet som räddningsledare kan anses vara ett yrke som kombinerar såväl allmänna kunskaper inom olycks- och krishantering som nationella regleringar av yrkesutövningen. Valet att göra räddningsledaryrket till en reglerad yrkeskategori som förutsätter en särskild prövning för erkännande beror förmodligen på att det just finns aspekter av yrket som har såpass mycket koppling till nationell lagstiftning att det är säkrast för kvaliteten att kräva ett särskilt erkännande av yrket. Exempelvis är det vara nödvändigt för en räddningsledare inom sjöräddningen att kunna hur svensk sjöfart är reglerad.

Det är tämligen anmärkningsvärt att det saknas explicita språkkrav för att få utöva de angivna yrkena i Sverige. Även om personerna ifråga har tillräckliga sakkunskaper är det väsentligt att de kan kommuniceras korrekt. Frågan är om detta behov tillgodoses utan uttryckliga krav. Om man tittar på läkararbetsmarknaden som exempel består 60 % av läkarkåren i Sverige av personer som har utbildats utomlands.¹²⁰ Detta vittnar dels om att Sverige utbildar för få läkare på egen hand, och dels följaktligen att det råder ett behov av läkare som är utbildade utomlands väljer att etablera sig i här. Det tyder också på att arbetsgivare efterfrågar läkare i en så pass hög utsträckning att de eventuellt anställer personal som enbart delvis har tillräckliga språk- och samhällskunskaper. Men på grund av bristande utbud på arbetskraft måste till exempel sjukhusen sänka sina kvalifikationskrav och rekrytera personer som är sämre kvalificerade. Det är självfallet diskutabelt om sådana problem föreligger, men på förekommen anledning är

¹²⁰ http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8313/2009-125-21_200912522.pdf. Statistik över hälso- och sjukvårdspersonal 2008

det sannolikt att nämnda risker kan figurera. Därför finns det måhända skäl att diskutera om det bör utformas någon form av språkvillkor på en generell europeisk nivå – för att inte bryta mot likabehandlingsprincipen – men för att tillgodose säkerheten för bland annat patienter ifråga om läkare.

8.3 Framtiden, möjligheter och utmaningar

Bolognaprocessen och ECVET-systemet bidrar också till att EU:s medlemsstater i allt större utsträckning kommer att erkänna varandras examensbeslut mer friktionsfritt och eventuellt i slutändan, helt utan prövning. Bolognaprocessen håller på att implementeras i flera länder runt om i Europa och ECVET-systemet kommer att sjösättas inom en överskådlig framtid. Båda dessa initiativ kommer att leda till ett harmoniserat och mer enhetligt utbildningsväsende och därför också meritering av kvalifikationer. Även om dessa system inte är lagstiftningsmässiga ålägganden i sig vilka kräver erkännande av utbildnings- och yrkesbevis så är de en integrerad del av EU:s arbete för en öppen och rörlig utbildningsmarknad inom hela unionen. Systemen kommer att främja möjligheterna för EU:s studenter och arbetstagare att direkt kunna etablera sig var som helst i EU utan att det föreligger någon risk för att utbildningar och andra yrkeskvalifikationer eventuellt inte erkänns.

Grundprincipen utifrån det ovan anförda är alltså att den som har rätt att utöva ett yrke i ett annat EU-land har också rätt att utöva yrket även i Sverige. I framtiden kommer det dessutom att bli ännu enklare att få sin yrkesexamen omedelbart erkänd på grund av mekanismer som Bolognaprocessen och ECVET-systemet.

För kunskapsintensiva ekonomier som den svenska kommer det bli viktigt att attrahera duktiga kador. Kvaliteten på den högre utbildningen och

forskningen är nära förknippad med tillväxt, sysselsättning och framtida välstånd.¹²¹

Men EU:s gemensamma marknad, den fria rörligheten och allas möjlighet att etablera sig inom hela unionen kommer att leda till ökad konkurrens om såväl studenter som arbetstagare.¹²² Svenska universitet och andra högre utbildningssäten kommer att få kämpa mer för att attrahera duktiga elever då de numera inte enbart konkurrerar med varandra om studenter. Det faktum att hela EU är en utbildningsmarknad betyder att svenska studenter kan välja att studera i vilket EU-land som helst och sedan återetablera sig i Sverige om de vill utan att rättsliga hinder för detta ska förekomma. Svenska universitet kan på grund av detta komma att förlora studenter till sina europeiska motsvarigheter. Exempelvis kan det tänkas att svenska studenter som vill läsa till läkare kan vara benägna att studera i ett annat EU-land för att det är enklare att bli antagen där än i Sverige, samtidigt som studentens examen per automatik blir godkänd i Sverige. Innebörden av denna nya ordning är att universiteten måste förbättra sin kvalitet, marknadsföring och övriga förutsättningar för att lyckas tilltala studenter. Denna utveckling kommer med all sannolikhet att accelerera ytterligare när bland annat Bolognaprocessen har fått fullt genomslag över hela Europa. Lärosätena och utbildningarna kommer då att bli ännu mer jämförbara och deras profileringar kommer då att behöva förbättras för att dra till sig studenter.

En annan möjlig konsekvens av erkända examina i hela EU är att benägenheten till så kallad forum shopping kan komma att öka. Forum shopping ifråga om utbildning betyder att man väljer ett lärosäte som enklast ger bäst resultat. Den negativa effekten av en sådan utveckling är möjligtvis att lärosäten med sämre utbildningsstandard kan komma att locka studenter med exempelvis höga betyg trots låg ansträngning och ambitionsnivå under studietiden. Som ett led i detta kan en nedåtgående spiral ifråga om kvalitet uppstå. Förslagsvis kan denna problematik lösas genom att EU:s institutioner lagstiftar om en miniminivå för

¹²¹ Prop. 2008/09:175, *Gränslös kunskap – högskolan i globaliseringens tid*, s. 15

¹²² Prop. 2008/09:175, *Gränslös kunskap – högskolan i globaliseringens tid*, s. 15

utbildningskvaliteten i unionen. Alternativt kan till exempel nästa steg i Bologna-processen vara att ange en gemensam minimistandard för utbildningsnivån för länderna som anslutit sig till systemet. Genom detta hade bekymret med urholkning av utbildningskvaliteten i Europa kunnat förhindras till viss del. Sedan finns det också skäl att tro att marknaden själv kommer att ”rensa bort” arbetstagare med yrkesexamina från undermåliga lärosäten. Arbetsgivare väljer förmodligen bort studenter och arbetstagare med kvalifikationer som är utfärdade av bristfälliga institutioner. Däremot kan även denna marknadsmekanism brista om EU:s arbetsgivare saknar god information om utbildningsstandarden hos de olika universiteten och högskolorna i unionen. Även denna implikation kan dock undvikas om EU klarar av att tillhandahålla nödvändig information om vilken kvalitet utbildning håller på olika platser i EU.

Om den fria rörligheten ifråga om utbildning och påföljande yrke uppfyller sitt syfte om att främja valfriheten och utbildningskvaliteten i unionen så har EU uppnått en viktig strategisk målsättning för samhällsutvecklingen. I dagens globaliserade värld spelar kunskap och utbildning ett avgörande roll i att klara av den internationella konkurrensen om marknader och ekonomi.¹²³ Om EU inte ska börja tävla med till exempel de så kallade asiatiska tigerekonomierna eller Kina och Indien med försämrade arbetsvillkor måste innovation, kreativitet och kunskap vara de primära instrumenten för ekonomisk tillväxt och utveckling. Europa måste därför bli den mest dynamiskt kunskapsbaserade ekonomin i världen. EU-kommissionen har i detta avseende uttryckt att ”universiteten är kunskapsgenerationens kraftverk” och bör därmed stimuleras till förkovran. Och i mångt och mycket är det just detta som sker när utbildningsmarknaden i Europa omdanas och expanderar.¹²⁴

Det kan också påtalas att det eventuellt kan uppstå en motsättning mellan professionstänkandet och den fria rörligheten. I Sverige är 35 stycken yrken

¹²³ Märklund, Göran, *Globaliseringen och konkurrensen om kunskapsintensiva jobb; underlagsrapport nr 2 till Globaliseringsrådet*, s. 6

¹²⁴ Prop. 2008/09:175, *Gränslös kunskap – högskolan i globaliseringens tid*, s. 17-25

reglerade, vilket innebär att det är relativt få yrkesområden. Reglering av yrken sker dels för att kvalitetsskydda yrkeskvaliteten inom specifika branscher där kompetens anses behövas säkras. Till exempel är det viktigt att veta att den som arbetar som läkare har faktiskt kunskap inom medicin då dennes verksamhetsområde är människor och deras hälsa. Reglering av yrken sker också ibland av skäl som grundar sig i yrkesgruppens självintresse, oavsett om regleringen främjar samhällets intresse. En yrkesgrupp kan ha en såpass stark ställning i samhället att den lyckas påverka lagstiftningen att rättsligt skydda den yrkeskategorins status. Exempelvis har det på senare tid diskuterats om det är nödvändigt att reglera läraryrket genom att legitimation krävs för denna yrkesutövning. Lärarförbunden menar bland annat att yrket behöver skyddas för att säkerställa kvaliteten inom skolan då obehöriga lärare försämrar kunskapsutläringen. Samtidigt har det ifrågasatts om lärarnas intresseorganisation har krävt en reglering eftersom en yrkesexamen medför att lärarlönerna kan pressas uppåt då konkurrensen om lärartjänsterna minskar. Då EU-rätten numera kräver att medlemsländer erkänner yrkesbevis oavsett var de har utfärdats i unionen så ökar konkurrensen om reglerade yrken totalt sett. Detta medför att bland annat syftet om att regleringar ska leda till ökade löner delvis går förlorat då EU:s rättsregler främjar en rörlig och öppen marknad. Ur ett samhällsekonomiskt perspektiv vore detta emellertid en önskvärd utveckling då en form av protektionism hade försvunnit. Marknadsmässiga löner hade i så fall börjat gälla och resursfördelningen hade effektiviserats.

Det kan här även nämnas att utvecklingen av den gemensamma marknaden och erkännandet av yrkesexamina inom hela unionen är ett tecken på EU:s alltmer federala strukturer. Lagstiftningen harmoniseras och de nationella myndigheterna blir som verkställande organ inom den europeiska rättsordningen. Inslaget av överstatlighet är påtagligt och innehållsmässigt håller det högre utbildningsväsendet alltmer på att bli en EU-produkt. Det som kvarstår som en nationell angelägenhet i utbildningsfrågor är i stort sett exempelvis resurstillmätningen. Fördelen med denna framväxt är som

påpekats en friare, effektivare och mer kvalitativ utbildning inom hela EU, medan nackdelarna framstår vara att den nationella kontrollen över frågorna minskar – för den som motsätter sig en federalistisk utveckling av EU.

Värt att notera i sammanhanget är också att den svenska lagstiftningen ifråga om erkännande av yrkesexamina har anpassats till den EU-reglering som finns på området. Tittar man exempelvis på regleringen av läkarexamina är det tydligt att bland annat direktivet om ömsesidigt erkännande av yrkeskvalifikationer överensstämmer väl med såväl förordningen om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område och Socialstyrelsens föreskrifter om erkännande av yrkeskvalifikationer inom hälso- och sjukvården. En påtagligt gemensam bestämmelse är till exempel att båda regleringarna stadgar att läkarexamina ska ges omedelbar verkan utan att särskilt beslut behöver utfärdas för erkännande.

8.4 Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan det alltså sägas att svenska myndigheter har en skyldighet att erkänna reglerade utbildnings- och yrkesexamina som har utfärdats i ett annat land inom EU. Myndigheterna kan avslå en begäran om erkännande om det utländska grundbeviset inte är jämförbart med en svensk motsvarighet. Likaså kan examina från ett annat EU-land avslås om en etablerad grund för vägran av erkännande föreligger; exempelvis kan det handla om att intyget har ett innehåll som bryter mot grundläggande mänskliga rättigheter.

En avslutande fråga som kan väckas inför framtiden är att den svenska FL behöver anpassas till dagens rådande rättsmiljö. Frågan hur svenska myndigheter ska behandla förvaltningsärenden som har hanterats i andra EU-länder bör regleras explicit för att främja rättssäkerheten och effektiviteten. En utredning har redan genomförts år 2010 där delar av FL har studerats, men inga konkreta ändringar i förhållande till EU-rätt

föreslås.¹²⁵ Ändringar av den befintliga FL i riktning mot gällande EU-regler bör således vara en relativt prioriterad åtgärd om svenska myndigheter ska kunna agera rättsenligt i förhållande till alla EU:s medborgare.

¹²⁵ SOU 2010:29, *En ny förvaltningslag*

Käll- och litteraturförteckning

Författningar

Svenska författningar

Lagar

Förvaltningslagen (1986:223)

Lagen (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen

Regeringsformen (1974:152)

Rättegångsbalken (1942:70), kap. 8

Förordningar

Förordning (2003:789) om skydd mot olyckor

Förordning (1998:1513) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område

Myndighetsförordning (2007:515)

Föreskrifter

Socialstyrelsens föreskrifter om erkännande av yrkeskvalifikationer inom hälso- och sjukvården (2007:23)

Primär- och sekundärrätt

Fördrag

Fördraget om upprättande av Europeiska gemenskapen

Fördraget om Europeiska unionen

Direktiv

Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/36/EG

Direktiv om etableringsfrihet för advokater, 98/5/EG

Rekommendationer

Förslag till Europaparlamentets och rådets rekommendation om inrättandet av ett europeiskt system för meritöverföring inom yrkesutbildningen, 9 april 2008

Offentligt tryck

Utredningsbetänkanden

Ds 1998:43, *EU-medlemskap och myndigheternas föreskrifter*

Marklund, Göran, *Globaliseringen och konkurrensen om kunskapsintensiva jobb; underlagsrapport nr 2 till Globaliseringsrådet*

SOU 2002:116, *EU:s regler om fri rörlighet för arbetstagare*

Ds 2004:2, Högre utbildning i utveckling – Bolognaprocessen i svensk belysning

Ds 2008:80, Gemensamma examina

SOU 2009:71, *EU:s inre marknad*

Propositioner

Proposition 2004/05:162 Ny värld, ny högskola

Prop. 2008/09:175, Gränslös kunskap – högskolan i globaliseringens tid

Litteratur

Bernitz, Ulf, et al, *Europarättens grunder*, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2007, tredje upplagan

Bohlin, Alf, et al, *Förvaltningsrättens grunder*, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2007, upplaga 2

Bring, Ove, et al, *Sverige och folkrätten*, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2001, upplaga 2:1

Linderfalk, Ulf, *Folkrätten i ett nötskal*, Studentlitteratur, Danmark 2006

Melin, Mats, et al, *EU:s konstitution. Maktfördelningen mellan den europeiska unionen, medlemsstaterna och medborgarna*, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2004, upplaga 6:1

Nyström, Birgitta, *EU och arbetsrätten*, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2000, upplaga 3:2

Ragnemalm, Hans, *Förvaltningsprocessrättens grunder*, Jure, Stockholm 2007, upplaga 8

Strömberg, Håkan, et al, *Allmän förvaltningsrätt*, Liber Ekonomi, Malmö 2003, upplaga 22:1

Strömberg, Håkan, et al, *Sveriges författning*, Studentlitteratur, Polen 2007, upplaga 20:1

Wenander, Henrik, *Erkännande av utländska förvaltningsbeslut*, Juristförlaget i Lund, Lund 2010, upplaga 1

Elektroniska källor

EU-kommissionens officiella hemsida

http://europa.eu/abc/keyfigures/livingtogether/studyingtogether/index_sv.htm#chart42

http://europa.eu/abc/keyfigures/sizeandpopulation/index_sv.htm

Socialstyrelsen

<http://www.socialstyrelsen.se/ansokaomlegitimationochintyg/legitimation/utbildadieu,norge,island,liechtensteinellerschweiz/sprakochforfattning>

<http://www.socialstyrelsen.se/ansokaomlegitimationochintyg/legitimation/utbildadiannatland/lakare>

http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8313/2009-125-21_200912522.pdf.

Rättsfallsförteckning

Regeringsrätten

RÅ 1996 ref. 43 (I och II)

EG-domstolen

Mål 26/62 Van Gend en Loos mot Nederländska skatteförvaltningen
(rättsfallssamling 1963 s. 00161)

Mål 6/64 Costa mot ENEL (rättsfallssamling 1965 s. 00211)

Mål 120/78, Rewe-Zentra AG mot Bundesmonopolverwaltung für
Branntwein (rättsfallssamling 1979 s. 00649)

Mål C-106/89, Marleasing SA mot La Comercial Internacional de
Alimentacion (rättsfallssamling 1990 s. 00575)

Mål C-92/92, Collins mot Imtrat Handelsgesellschaft GmbH
(rättsfallssamling 1993 s. I-00351)

Mål C-5/94: The Queen mot Ministry of Agriculture, Fisheries and
Food, ex parte: Hedley Lomas (Ireland) Ltd (rättsfallssamling 1996 s.
I-02553)